

ARCHY

1. V ADVENTĚ R. 1926'

U MARTY FLORIANOVÉ

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

1. ARCHY V ADVENTĚ L. P. 1926

OBSAHUJÍ:

*2 listy od Paula Valéryho: Palma,
8 listů od Hilaira Belloca,
16 listů o Mig. de Unamunovi,
6 listů Homilie svatého Bernarda,
2 listy Interviews (Barbusse a j.),
2 listy Agendy.*

Natiskly knihtiskárny

Viktora Dvořáka v Moravských Budějovicích
a Pokorného a spol. v Brně.

Prodávají se ze skladu

Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě
za 4 Kč.

SVATÉHO BERNARDA OPATA ŘEČ O ADVENTĚ PÁNĚ A O ŠESTERÉM VÝZNAMU JEHO

Z latiny přel. P. Ludvík Vrána.

1. Dnes slavíme, bratří, začátek adventu, jehožto jméno zajisté jako i ostatních slavností jest sice dosti zvukné a světu známé, ale hlubší smysl jména snad ne tak. Vždyť nešťastní synové Adamovi, zanechavše pravých a spasných snah, hledají spíše věcí pomíjejících a prchavých. Komu připodobníme lidi pokolení tohoto, anebo komu přirovnáme ty, jež vidíme, že se nemohou odtrhnouti a nemohou býti odloučeni od pozemských a tělesných útěch? Zajisté podobni jsou těm, kteří potopivše se, zápasí se smrtí ve vodách. Neboť uviděl bys je, jak držíce drží a za živý svět nepouštějí, co prvního jim přijde do rukou, buďsi to cokoliv, i když to něco takového, co naprosto prospěti nemůže, jako jsou kořeny bylin a ostatní věci podobné. Však i když k nim lidé snad přijdou, aby jim pomohli, nezřídka se jich chopivše, stahují je sebou; takže už ani sobě ani jim pomoci nemohou. Tak hynou

na tomto moři velikém a širém, tak hynou ubozí; zatím co pachtíte se po věcech míjivých, ztrácejí pevné, jichžto kdyby se chopili, mohli by se vynořiti a spasiti duše své. Nepravíť se zajisté o marnosti, ale o pravdě: *Poznáte ji a osvobodí vás*. Vy tedy, bratří, jimžto jako maličkým zjevuje Bůh, co jest skryto moudrým a opatrným, zabývejte se bedlivým myšlením o tom, což opravdu spasného jest, a pilně uvažujte význam adventu tohoto: tážíce se totiž, kdo jest, jenž přichází, odkud, kam, proč, kdy a kudy. Tato zvědavost jest ovšem chvályhodná a zdravá, vždyť veškerá Církev by ani neslavila tak zbožně přítomný advent, kdyby se v něm neskrývalo nějaké veliké tajemství.

2. Na prvním místě tedy pohleďte i vy s apoštolem žasnoucím a divícím se, jak veliký jest ten, jenž přichází: jestiť to podle svědectví Gabrielova Syn Nejvyššího a tudíž sám Spolunejvyšší. Neníť zajisté dovoleno podezíratí Syna Božího ze zrůdnosti, nýbrž třeba ho uznávati za stejně vysokého a zcela téže důstojnosti. Vždyť kdo by nevěděl, že synové knížat jsou knížata a synové králův jsou králové? Avšak proč to, že ze třech Osob, v něž v Nejsvětější Trojici věříme, jež vyznáváme a jimž se klaníme, nepřišel Otec, ani Duch svatý, ale Syn? Nejméně zajisté já se domnívám, že se to stalo bez příčiny. Avšak *kdož poznal smysl Páně? Nebo kdo rádcem jeho byl?* Nestaloť se zajisté bez nejvyššího úradku Trojice, že Syn přišel,

a rozjímáme-li si příčinu našeho vyhnanství, snad uvidíme aspoň z části, jak bylo vhodné, aby zvláště Syn nás vysvobodil. Neboť onen Lucifer, na úsvitě vzcházející, za to, že se opovážil stavěti se podobným Nejvyššímu a že za loupež položil býti roven Bohu (roven jest zajisté Syn), byv střemhlav svržen, ihned se sřítíl, protože Otec se rozhorlil pro Syna a jako by skutkem řekl: *Mně pomsta a já odplatím*. A hned jsem uviděl Satana jako blesk padati s nebe. Co se tedy pyšníš, země a prachu? Když pyšných andělův Bůh neušetřil, čím méně tebe, hnilobo a červe? Onen nic neučinil, nic neudělal, jenom pýchu smýšlel a rázem v okamžení byl nenapravitelně sražen, protože podle evangelisty *Nestál v pravdě*.

3. Utíkejte pýše, bratří moji, prosím, mnoho utíkejte. Počátkem všelikého hříchu jestiť pýcha, kteráž tak rychle zatemnila tmou věčnou samého Lucifera, nad všechny hvězdy jasněji zářícího, a nejen anděla, nýbrž prvního z andělů v ďábla proměnila. Proto také on, závidě člověku, nepravost, kterou byl sám v sobě počal, v něm porodil, radě, aby okusil zapovězeného dřeva a stal se jako Bůh vědoucí dobré i zlé. Co to slibuješ, co připovídáš, nešťastníku, když Syn Nejvyššího má klíč vědění, ba on sám jest *klíčem Davidovým, který zamyká a nikdo neotvírá. V něm jsou skryti všickni pokladové moudrosti a umění* a ty je ničemně ukradneš, abys jich poskytl člověku? Vidíte, že podle

výroku Páně jest on *lhář a otec lži*. Lhářem zajisté byl, pověděv: *Podoben budu Nejvyššímu*; a otcem lži, když i na člověka otráveného vylil semeniště svého klamu, řka: *Budete jako bohové*. A ty, člověče, vida zloděje, běžíš s ním. Slyšeli jste, bratří, co bylo této noci čteno v Isaiášovi, jak Pán praví: *Knížata tvá nevěrná*; nebo jak má jiný překlad: *neposlušná, druhové zlodějů*.

4. Opravdu zajisté, knížata naše Adam a Eva, počátkové rodu našeho, neposlušná a druhové zlodějů, kteří chtějí ukrásti na radu hadovu, ba ďáblovu skrze hada, co Synu Božímu náleží. A Otec si dobře všímá křivdy Synovy (vždyť Otec miluje Syna) a ihned splácí pokutou i samému člověku a zatěžuje nad námi ruku svou. Všichni jsme zajisté v Adamovi zhřešili a v něm se nám dostalo všem rozsudku odsouzení. Co činí Syn, vida horliti Otce za sebe a nešetřiti žádného tvora vůbec? Hle, vece, Otec ztrácí pro mne své tvory. První anděl se vzepjal po mé výsosti a měl dav, který mu uvěřil; ihned však rozhorlení Otcovo těžce ho ztrestalo, uhodivši ho zároveň se všemi jeho ranou nevyléčitelnou, trestáním krutým. Rovněž mé vědění, které jest přece mé, chtěl člověk uzmout; a ani nad ním se neslitovalo, aniž ho ušetřilo oko Otcovo. *Zdaž Bůh o voly pečuje?* Jen dvojí tvory učinil vznešené, účastné rozumu, schopné blaženosti, anděla totiž a člověka; avšak hle, pro mne anděly ztratil mnohé,

lidi všecky. Nuže, by věděli, že i já miluji Otce, ať skrze mne nazpět dostane ty, jež jaksi pro mne, jak se zdá, byl ztratil. *Povstala-li tato bouře pro mne, vece Jonáš, vezměte mne a vrzte do moře.* Všichni mně závidí. Hle, přicházím a takovým se jim dávám, že, kdo by mně chtěl závidět, kdo by se snažil mne následovat, prospějž jemu to horlení k dobrému. Víni však, že zrádní andělé přešli v stav zloby a nepravosti a nezhrěšili z nějaké nevědomosti nebo slabosti, jest tudíž třeba, aby zahynuli, nechtějíce se káti. Neboť láska Otcova a čest králova miluje soud.

5. Proto zajisté i on stvořil lidi od počátku, aby doplnili ono místo a Jerusalema v troskách znovu postavili. Vždyť věděl, že andělé nemají otevřeny žádné cesty k návratu. *Znalť zajisté pýchu Moabovu, že zpupný jest velice;* a pýcha jeho nepřipouští prostředku pokání a tím ani odpuštění. Místo člověka však nestvořil později žádného tvora, ukazuje tím, že člověk bude moci býti ještě vykoupen, protože ho pošlapala cizí zloba, i může mu prospěti cizí láska. A tak, Pane, snažně tě prosím, zalíbiž se tobě, abys mne vytrhl, protože jsem nemocen, protože *jsem byl ze své země kradmo vzat a zde nevinen do jámy vpuštěn jsem.* Ne naprosto ovšem nevinen, ale vzhledem k tomu, jenž mne svedl, již ne tolik vinen. Jsem přesvědčen o lži, Pane; přijdiž Pravda, aby mohla býti polapena faleš, a poznám pravdu a pravda mne osvobodí; jen

když se usvědčené falše naprosto odřeknu a přidržím se poznané pravdy. Jinak to nebude pokušení lidské, aniž lidský hřích, ale zatvrzelost ďábelská. Neboť setrvati ve zlém jest ďábelské; a hodni jsou zahynouti s ním, kdožkoliv k podobenství jeho zůstávají ve hříchu.

6. Hle, bratří, slyšeli jste, kdo jest, jenž přichází; a nyní rozjímejte, odkud přichází a kam. Přichází zajiště ze srdce Boha Otce do lůna panenské Matky; přichází s výsosti nebe do nízkosti země. Což tedy, zdaž nemáme i my žíti na této zemi? Ano, jen když on na ní přebývatí bude. Vždyť kdež bude dobře bez něho? Nebo kde bude moci býti zle s ním? *Co jest mi na nebi (kromě tebe), a bez tebe co jsem chtěl na zemi? Bůh srdce mého a díl můj Bůh na věky. Neboť kdybych i chodil uprostřed stínů smrti, nebudu se báti zlého, jen když ty se mnou jsi.* Nyní pak, jak vidím, sestoupil na zemi, ano i do samých pekel; ne však spoutaný, nýbrž jako svobodný mezi mrtvé; jako světlo, které ve tmě svítí a tma ho neobsáhla. Proto není zanechána duše v pekle, aniž svaté tělo na zemi vidí porušení. Neboť Kristus, kterýž sestupuje, jest týž, jenž i vystupuje, aby naplnil všecko; o němž psáno jest: *Kterýž chodil dobře čině a uzdravuje všechny poražené od ďábla; a jinde: Zplesal jako obr cestou běžeti mající; od končin nebes východ jeho a běh jeho až do končin jejich.* Zaslouženě tudíž volá Apoštol

řka : *Těch věcí, kteréž svrchu jsou, hledejte, kdež Kristus jest, sedě na pravici Boží.* Marně by usiloval pozdvihnouti srdce naše, kdyby neučil, že Původce spásy naší jest usazen v nebesích. Ale vizme již, co následuje. Než i když látka věru hojná se nachází a přebohatá velmi, přece příliš krátká doba nepřipouští tak dlouhé řeči. Uvažujícím tedy, kdo přichází, objevila se veliká vůbec a nevýslovná velebnost. Vzhlížejícím, odkud přichází, ukázala se nesmírná cesta podle svědectví toho, jehož předešel duch prorocký a řekl: *Aj, jméno Hospodinovo přichází zdaleka.* Dále hledícím, kam jde, ukázala se neocenitelná poníženost a zhola nepomyslitelná, že taková Výsost ráčila sestoupiti do hrůzy tohoto žaláře.

7. Kdo by již pochyboval, že bylo cosi velikého příčinou, aby taková velebnost tak zdaleka na místo tak nedůstojné sestoupila! Zajisté cosi velikého, protože milosrdenství veliké, protože slitování mnohé, protože láska bohatá. Vždyť k čemu že přišel, třeba nám věriti? Totof zajisté jest, co podle stanoveného pořádku třeba již prozkoumati. A netrudme se věru v této částce, vždyť jeho slova a skutkové zjevně volají příčinu jeho příchodu. Spěchalť s hor, hledati zajisté stou ovci, jež byla zbloudila; a aby bylo vyznáváno zjevněji Pánu milosrdenství jeho a divy jeho synům lidským, pro nás přišel. Podivuhodná poníženost Boha hledajícího, veliká důstojnost člověka tak hledaného!

Bude-li se jí chtíti chlubit, nebude nemoudrý, ne aby se zdál něčím býti jako sám ze sebe, ale že takovým ho učinil ten, jenž ho byl učinil. Vždyť veškero bohatství, veškerá sláva světa a všecko, po čemkoliv se v něm touží, menší jest k této slávě, ba není ničím v přirovnání k němu. Pane, co jest člověk, že ho zvelebuješ, aneb co přikládáš k němu srdce své?

8. Přece však bych rád věděl, proč to, že on k nám přišel, anebo proč my jsme spíše nešli k němu? Byla to zajisté naše potřeba; není však obyčejem boháčů, aby chodili k chudákům, i když by chtěli udělovati. Tak jest, bratří, nám spíše náleželo jíti k němu; byla však dvojí překážka. Neboť jednak kalily se oči naše, on však *bydlí ve světle nepřístupném*; jednak ležící ochrnulí na loži, nemohli jsme dosáhnouti oné božské výsosti. Proto předobrotivý Spasitel a lékař duší sestoupil s výsosti své a svůj jas zmírnil nemocným očím. Oděl se jakousi lucernou, oním zajisté slavným a bez všeliké úhony zcela čistým tělem, které na se vzal. Toť jest zajisté onen zcela lehoučký a přeskvělý oblak, o němž byl předpověděl prorok, že naň vstoupí, aby sestoupil do Egypta.

9. Nyní třeba uvážiti také i čas, kdy Spasitel přišel. Přišelť (což věříme, že ani vás není tajno) ne na počátku, ani uprostřed času, nýbrž na konci. A nestalo se to nevhodně, nýbrž opravdu moudře to zřídila Moudrost, aby tehdy teprve přinášela pomoc,

kdy jí bylo více potřebí, dobře vědouc, že dítky Adamovy jsou nakloněny k nevděčnosti. Opravdu, velmi se již připozdívalo a den se byl již nachýlil; poustoupiloť slunce spravedlnosti, takže jas jeho nebo žár byl na zemi příliš slabý. Neboť jednak světlo známosti Boží bylo na zemi příliš slabé, jednak když se rozmnožila nepravost, ustydla horlivost lásky. Již se nezjevoval anděl, nemluvil prorok; ustávali jako beznadějností byvše přemoženi, zajisté pro nesmírnou tvrdost lidskou a zatvrzelost; avšak já, vece Syn, *jsem tehdy řekl: Aj, přicházím.* A tak, když pokojné mlčení drželo všecky věci a noc v běhu svém polovinu cesty byla vykonala, všemohoucí řeč tvá, Hospodine, od stolic královských přišla. Čemuž i apoštol přisvědčuje, řekl: *Když přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého.* Totiž plnost a nadbytek věcí časných způsobily zapomínání a nedostatek věčných. Vhodně tudíž právě tehdy přišla věčnost, kdy převládala časnost. Vždyť, ať o ostatním pomlčím, i sám časný pokoj v té době byl takový, že na vyřčení jediného člověka byl popsán veškeren svět.

10. Máte již osobu přicházejícího i obojí místo, to jest z něhož a na něž byl přišel; také příčinu a dobu dobře znáte. Jedno zbývá, totiž cesta, kterou byl přišel, abychom mu mohli vyjítí vstříc, jakž hodno jest. Avšak jako byl přišel ke konání spásy uprostřed země jednou viditelně v těle, tak denně přichází k spasení

duší jednotlivců v duchu a neviditelně, jakož psáno jest: *Duch před tváří naší Kristus Pán*. A abys věděl, že skrytý jest tento duchovní advent, vece: *Ve stínu jeho budeme žíti mezi národy*. Pročež hodno jest, nemůže-li nemocný vyjít daleko vstříc takovému lékaři, ať se aspoň snaží pozdvihnouti hlavy, poněkud povstati před přicházejícím. Není ti třeba, člověče, přeplovati moře, ni pronikati oblaky, aniž ti potřebí přelézti Alpy. Není ti ukazována, pravím, předaleká cesta, vyjdi vstříc svému Bohu až k sobě samému. Jestliž blízko slovo v ústech tvých a v srdci tvém. Vyjdi vstříc až ke zkroušenosti srdce a k ústnímu vyznání, abys aspoň vyšel z hnojiska ubohého svědomí, protože nehodno jest, aby tam vstoupil původce čistoty. A toto ovšem bylo řečeno o tom adventu, kterým ráčí mysli jednotlivců navštěvovati neviditelnou přítomností.

11. A teď ochotnou mysli uvažujme cestu jeho zjevného příchodu, protože cesty jeho cesty krásné a všechny stezky jeho pokojné. *Hle, vece nevěsta, on přichází, skáče po horách, přeskakuje pahrbky*. Přicházejícího vidíš, ó Krásná, avšak odpočívajícího jsi dříve viděti nemohla. Pravilať jsi: *Oznam mi ty, jehož miluje duše má, kde paseš, kde odpočíváš*. Odpočívaje pase anděly na věčné věky a sytí je viděním věčnosti a nezměnitelnosti své. Ale přiznej, Krásná, že příliš divné jest toto vidění pro tebe; příliš vysoké a tobě

nedostižné. Nuže tedy, vyšel z místa svatého svého a ten, jenž odpočívaje pase anděly, sám vzal počátek a tak nás uzdraví. A bude viděn přicházející a sám pastva, jenž dříve jako odpočívající a pasoucí viděn býti nemohl. Hle, on se běře, skáče po horách, přeskakuje pahrbky. Horami a pahrbky rozuměj patriarchy a proroky; a jak přišel skáče a přeskakuje čti v knize rodu: *Abraham zplodil Izáka, Izák zplodil Jakoba*, atd. Z těchto hor vzešel, jak nalezneš, kořen Jesse, z něhož podle proroka vyšla ratolest (prut, virga) a z té vystoupil květ, na němž odpočinul sedmivtrýnný Duch. Což na jiném místě zjevněji prorokuje též prorok vece: *Aj, panna (virgo) počne a porodí syna a nazve jméno jeho Emmanuel, což se vykládá Bůh s námi*. Toho, jehož byl dříve nazval květem, zve potom Emmanuelem; a tu, kterou byl nazval ratolestí (virga), pojmenoval v zjevnějším vyjádření pannou (virgo). Jest však třeba uchovati úvahu o tomto přehlubokém tajemství na jiný den; jestiž to látka hodná vlastní řeči, zvláště když dnešní řeč na dlouho se byla protáhla.

Hilaire Belloc

NEPŘÍTOMNOST MINULOSTI

Snad je nemožno vyjádřiti řečí lidskou vzrušení mysli, které vzniká, stojí-li člověk na některém kousku půdy evropské a může si říci s jistotou: „Ty a ty veliké nebo podivuhodné nebo krásné věci staly se zde.“

Dotkněte se sebe méně tohoto vzrušení a klesne ihned v otřepanou všednost, a to všednost nejpustší. Zanedbejte ho sebe méně a přítomnost (které nikdy tu opravdu není, neboť i když kráčíte po Trafalgarském náměstí, je to včerejšek a zítřek, co je ve vaší mysli), přítomnost, pravím, nebo spíše bezprostřední průběh věcí zabírá vás úplně. Ale je nálada a je to nálada častá u lidí, kteří mnoho četli a kteří cestovali, v níž jsme zachvácení posvátností místa, kde lidé učinili to neb ono v dávné, dávné době.

Tu se stává, že jemné opory, které byly utvořeny pro život lidský onou mocí, jež jej vzbudila, přicházejí a pomáhají člověku. Čas netrvá, ale prostor trvá, a nemůžeme-li zachytiti minulosti fysicky, můžeme fysicky stanouti na místě a můžeme míti (smím-li se tak vyjádřiti) fysické spojení s minulostí tím, že zaujímáme zrovna to místo, jež zaujímala minulé velikost nějakého muže nebo příběhu.

Bylo to teprve nedávno, když jsem stál, s americkým přítelem po boku, a hleděl na malou kovovou desku, která praví, že zde Karel Stuart čelil zákonné moci (nejen jí čelil, zamítal ji) svých soudců. Nevím, jakým jemným mechanismem duševním tato vzpomínka může se zdáti jednou čímsi turistickým, čehož možno nedbatí nebo opovrhovati tím, a jindy znamením věštným. Ale přiznám se, že najednou, když jsem ukazoval na tuto velmi dobře známou vzpomínku na kovu zapuštěném v kámen ve Westminster Hall, cítil jsem přítomnost věci. Zde všechna ta událost se odehrála, byli živi; byli v přítomnosti, jako jsme my. Tu seděl statečný muž jemné tváře, se zahroceným vousem a jasnýma očima; tu byl živým mužem maje v ruce svou hůlku s velikým drahým kamenem na rukojeti; zde bylo mluveno vlastními tóny jeho hlasu (jak mizí lidský hlas! — jak zapomínáme znění hlasů nejmilovanějších a nejznámějších v několika málo dnech po jejich odchodu!); zde byly všechny nepatrné posunky a všechny věci, které skládají osobnost, označenou jménem Karel Stuart. Když je duše zachvácená takovým náhlým a určitým přesvědčivým vědomím skutečné minulosti, je přemožena; a Evropa je plna takových duchů.

Ubíráte-li se cestou do „Ráje“, přijdete asi v polovině cesty k hostinci, který i na hostinec je obdivuhodný. Vstupujete do jeho zahrady a vidíte veliké stromy a hradbu Box Hill-u obklopovati vás kolem dokola. Je dosti

krásná (lze to říci s dobrým svědomím), aby vás zaujala, aniž je potřebí historie nebo nějakého příměsku pýchy plemenné; ale sedíte-li zde na sedátku v té zahradě, sedíte, kde Nelson seděl, když dával „s Bohem“ své Emmě, a poposednete-li několik yardů dále, budete seděti, kde seděl Keats, hrýzaje své péro a vymýšleje nějaký nový verš své básně.

Co se stalo? Těchto dvou mužů s jejich bystrými, ženskými tvářemi, těchto dvou velkých hrdin velké doby ve velkých dějinách velkého národa tohoto světa, není zde. Nejsou nikde. Ale místo zůstává.

Filosofové mohou uvést ve formulky spoustu vnu-
knutých myšlenek, které se hrnou v mysl, když naše
duše pohlíží na neustálý postup a odchod smrtelníků.
Nemohou však více, než dáti nám formulky, nemohou
nám dáti odpovědi. Co jsme? Čím je všecka tato věc?
Proč pouhý prostor trvá a vše ostatní se rozplývá?

Je osamělé místo v lesích chilhamských v hrabství
Kentském nad řekou Stour-em, kde přicházíme k ne-
pravidelnému náspu, dosud jasně patrnému na okraji
srázného břehu. Nikdo nepřichází k tomuto místu.
Málo znatelná venkovská cesta nebo spíše stezka jde
kolem vlhké půdy toho místa, spouští se do údolí na
druhé straně a poslouživši větrnému mlýnu připojuje
se k silnici do Canterbury. Nuže, tato málo znatelná
stezka je starodávná cesta britská, tak stará jako cokoli
na tomto ostrově, která vedla lidi z Winchestera k
úžině Doverské. Tento násep je náspem (mohl bych

to dokázati, ale zde není pravé místo), kde Britové čelili útoku desáté legie, a po prvé uslyšeli znění o svůj bronz zbraně Caesarovy. Zde se přebrodivili přes řeku, zde malí muži z jihu postupovali sešikováni proti nim; zde barbar byl rozprášen a ubíral se, jak zaznamenal nepřátelský vojevůdce, postranními stezkami v lesích, rozptyluje se při stíhání; zde se začala veliká historie Anglie.

Není skromnou věcí jen státi na takovém místě? Myslím, že tomu tak.

Znám prostranství na levé straně chalonské silnice, několik málo mil před St. Meneholdem. Býval tam hostinec při silnici, zvaný „U měsíce“. Zmizel. Býval větrník na spadnutí za tím polem, asi míli od silnice na vypnulině půdy; leč také toho již není a nebylo již nějakou dobu, dříve než jsem poznal pole, o němž píš. Je to holý záhyb země s několika malými zakrslými křovinami podél orné půdy. A ostatek jen hnědá země a nebe. Jsou dni, kdy uvidíte člověka při práci někde na této míli, a jiné, kdy je opuštěna úplně. Zde byla zachráněna francouzská revoluce. Zde byl pruský útok. Na opuštěném, šeredném kusu pusté země za vámi byly tři baterie, které zarazily vetřelce. Byl všečen živ a naplněn na jednu napiatou chvíli osudem křesťanstva. Zde na místě, kde stojíte a díváte se, stál a díval se mladý Goethe. Onen bezvýznamný kus hrubé trávy nesl vévodu brunšvického, krále pruského a bratry krále francouzského, když stáli v dešti ošlehování vě-

trem a pozorující nezdar útoku. Je to bojiště u Valmy. Obráťte se k oné výšině a hleďte zpět na západ a vidíte roviny prostírající se do nekonečna; jsou to roviny, na nichž byl potřen Attila; leč není tu nikoho.

Všichni lidé zpozorovali, že noc a ticho jsou vznešené, a myslím, zkoumáme-li bedlivě tuto vlastnost noci a ticha, najdeme, že se zakládá, aspoň z části na tom, že oboje znamená nepřítomnost. Paradoxem, kterého se nepokusím vysvětlovati, který však pocítili všichni, zrovna v tichu a temnotě vrací se minulost nejživěji, tato nepřítomnost toho, co bylo, zabírá mysl, ba vnucuje se jí; stává se téměř věcí vnímatelnou. Mnoho lze o tom říci těm, kteří tvrdí, představují si nebo snad zkušeností poznali za takových okolností návrat mrtvých. Nálada temnoty a ticha je nálada naplněná něčím, co netrvá tak, jak trvá prostor, co jest omezeno časem a je výtvorem času a přece něco, co má nesmrtelné právo trvati.

A tu se domnívám, že v této větě, kde pravím, že věci smrtelné mají nesmrtelná práva, aby trvaly, dotýkáme se jádra celé věci. A domnívám se, že velcí mužové, kteří uměli opravdu mysliti a nepouštěli jen ohňostroje, aby oslnili své vrstevníky — domnívám se, že Descartes, na příklad, kdyby seděl zde u mého stolu, — mohl by mi pomoci rozluštit tuto nesrovnalost; ale sedím, přemýšlím a nedovedu jí rozluštit.

„Co že,“ praví muž na svém vlastním pozemku, ježž snad zdědil a ježž jistě miní zanechatí potomkům

svým, — „co že! Můžete mne oddělití od této půdy? Nejsme ona a já spoutáni nerozlučně?“ Odpověď jest: „Ne; nejste, pokud může poznati nějaký pozorovatel tohoto světa. Prostor nikterak není vlastnictvím člověka a ten, kdo může učiniti nějaké místo nesmrtelným některým z našich rozličných způsobů, vojevůdce, který tam zvítězil, básník, který tam složil svůj sled slov, nemůže sám vůbec klásti požadavku, aby v prostoru trval.“

Byla žena okouzlující živosti, jejíž oči vždy byly hotovy se smáti a jejíž tón oslovení sám o sobě vyzýval nejušlechtilejší z odpovědí. Mnozí ji milovali; všichni se jí obdivovali. Procházela (dejme tomu) touto ulicí nebo onou; seděla za stolem v tom a tom domě, Gainsborough ji maloval; a v té dávné době byli lidé, kteří měli štěstí potkávatí ji a odpovídati jí na její smích smíchem svým. A dům, v němž chodila, je zde a ulice, již procházela, ba i nábytku, jehož užívala a jehož se dotýkala svýma rukama, můžete se dotýkati rukama svýma. Přijdete do pokojů, které obývala, a uvidíte tam její podobiznu, která je všecka světlem, pohybem, půvabem a blažeností.

Zmizela docela, hlas její nikdy se nevrátí, pohyby její nikdy již nebudou spatřeny. Byla podrobena zákonu; změnila se, trpěla, sestárla, zemřela, a místo její zůstalo prázdné. Věci nežijící zůstávají; co však mělo cenu, co jim bylo podnětem, co je učinilo vším tím, čím jsou, zmizelo žalostně, a věc větší, nesmírně větší,

byla podrobena osudu neustálé změny a na konec zániku. Mrtvé okolí není podrobeno takovému osudu. Proč?

Všichni oni hoši, kteří drželi čáru nízkého hřbetu nebo spíše vypnuliny půdy od Hougoumonta až za Belle Alliance, naprosto zmizeli. Více než mizí prach, více než mizí vítr; nebudou již spatřeni. Hlasy jejich nebudou již slyšeny — není jich. Ale čím jest pouhá půda bojiště bez nich? Jaký význam má, ne-li pro jejich přítomnost?

Přál bych si rozuměti těmto věcem.

S V A T Ý P A T R I K

Je-li nějaká věc, při níž se lidé, kteří nejsou katolíky, mýlili více než při jiné z rozumových věcí života, je to pojem osobnosti. Jsou při něm zmateni, kde jde o jejich vlastní malé bytosti, zneužívají jej, zabývají-li se problémy společnosti, a chápají jej velmi slabě, uvažují-li (uvažují-li vůbec) o povaze Boha všemohoucího.

└ A osobnost přece je vším. Osobní vůle to byla, která stvořila všechny věci, viditelné a neviditelné. Naše naděje na nesmrtelnost zakládá se v tom, že jsme osobami, a polovice našich slabostí se prýští z nepochopení hrozných odpovědností, které má v sobě o-

sobnost, nebo ze zbabělé neznalosti jejích sil sebeovládání.

Ve stu a jednom omylu, k nimž vede tento omyl hlavní, jest také omyl v povaze historie. Váš moderní nekatolický nebo protikatolický dějepisec vždy špatně chápe, nedoceňuje nebo zamotává úlohu, kterou mají v záležitostech lidí velké a svérázné osobnosti. Tím to jest, že tak žalostně málo chápe význam legendy; proto tvoří si fetiše z dokumentárního svědectví a nedovede oceniti hodnoty tradice. Neboť tradice vycházejí vždy z nějaké osobnosti a funkcí legendy, ať je legenda pravá nebo poněkud předstíraná, jest vyjadřovati osobnost. Legendy mají životnost a udržují se, poněvadž při svém vzniku tak přesně se hodí k tomu, aby vyložily nebo osvětlily jakousi osobní svéráznost v člověku, jíž nemohl by podati žádný chladný zjištěný údaj.

A sv. Patrik, všecko vypravování o něm a všecka jeho působivost, je věcí osobnosti. Byla kdysi — je tomu dvacet nebo třicet let — celá škola pitomců, kteří chtěli vyzvědět, žil-li vůbec kdy sv. Patrik, poněvadž je mášla spousta legend, obklopujících jeho jméno. Jak pro Boha (divíme se) všímají si takoví učenci svých bližních! Zda-li pak kdy viděli zástup jásavě pozdravující oblíbeného hrdinu, nebo všimli si výrazu na tvářích lidí, když mluvili o nějakém příteli, jehož působnost byla silná a jenž nedávno zemřel? Veliký vzrůst legend kolem člověka je právě nejlepším důkazem,

jehož by se vám mohlo dostat, nejen o tom, že skutečně žil, nýbrž o faktu, že byl pramenem a počátkem, a že věci se prýštily z jeho vůle nebo z jeho vidění. Byli někteří, kdo, jak se zdálo, pokládali za jakousi přízeň projevenou nezmarnému jádru irského katolicismu, když p. Bury napsal svou učenou protestantskou knihu o sv. Patrikovi. Byl to kritický a velmi pečlivý kus práce a byl po zásluze veleben; ale přízně nám projevené nemohl jsem viděti. Je to vše ve prospěch nekatolického dějepisectví, když je zdravé, a že velký protestantský dějepisec složil pravdivé dějiny velké historické osoby, bylo znamením velmi dobrým. Bylo to velikým krokem zpět k zdravému smyslu, srovnáme-li to s německými nesmysly, které uvedly své oběti v pochybnosti téměř o všech pevných základech dějin evropských; leč co se týče nás katolíků, nebylo potřebí říkati to nám. Nejen že byl sv. Patrik v dějinách, nýbrž sv. Patrik jest na březích svého východního moře a všude po všem Irsku i dnes. Je to přítomnost, která vám upřeně hledí do očí a vtírá se vám téměř fysicky. Nechť někdo pluje podél leinsterského břehu v takový den, jaký činí jasnými Wicklovské hory, proti větru za jeho zády, a Mourneské hory, snad v bouři, zdvíhající se jasně nad mořem po větru. Ubírá se asi tím směrem, kterým plul sv. Patrik, a vystoupí-li občas ze své lodice na konci každé denní plavby a půjde-li ráno na mši, než popluje dále k severu, pozná, jak svatý Patrik přebývá na půdě, kterou učinil posvátnou.

Víme, že mezi známkami svatosti je konání zázraků. Irsko je největším zázrakem, jež kdy nějaký světec učinil. Je to zázrak a souvislá řada zázraků. Mezi jinými zázraky je to národ vzkříšený z mrtvých.

Že Irové zachovali svou víru, je dějinný zázrak, kterého nelze srovnati s ničím jiným v Evropě. Nikdy nebylo a Bůh dá, nikdy nemůže býti tak dlouhého a nesmyslně prudkého pronásledování lidí svými bližními, jaké podnikáno bylo po staletí proti víře v Irsku; minulo se naprosto s účinkem. Neznám v dějinách příkladu nezdaru po úsilí takovém. Mělo za sebou spojené dvě nejmocnější ze zlých vášní lidských, hrůzovládu a hrabivost. A tak překvapující jest, že nedosáhli svého záměru, že čteme-li, neustále vidíme, že původci této hrozné věci tu v té, tu v jiné době domnívají se s jistotou, že úspěch jejich je plný. Potom, po staletích téměř najednou se pozoruje — a také v naší době — že úspěchu dosaženo nebylo a nikdy nebude.

Jaká složitost podivných shod spojených, vznikajících takřka z ničeho, postupujících jako duchové vyvolání na jeviště, vše, aby se dosáhlo tohoto účelu! Vzpomeňte na americké kolonie; s jedinou malou výjimkou byly snad nejúplněji nekatolickou společností své doby. Jejich úspěšná revoluce proti mateřské zemi znamenala mnoho věcí a vedla k mnohým proctvím. Kdo by byl mohl hádati, že z hlavních výsledků jejich bude poskytnutí svobodného útočiště Irům?

Hlad, jak si představovalo všechno lidské mínění a jak všecken lidský úsudek nezbytně uzavíral, byl ranou smrtelnou, vystupující jako spojenec bídného pronásledování, o němž jsem mluvil. Ukázal se pravým opakem. Z něho vyplývá nepřímo rozptýlení irského katolicismu a ona síla, která vychází z jednoty v rozptýlení. Kdo, hledě na ohromnou finanční sílu, která ovládala Evropu a Anglii zvláště za mládí naší generace, byl by mohl míti pomyšlení o tom, že v nějakém koutě Evropy, a nejméně v nejchudším a nejzničenějším koutě křesťanského světa, mohl by býti zdvižen účinný odpor?

Za nepřáteli Irska, opatřuje je vší jejich moderní mocí, byl onen podlý a tajný pán moderních věcí, lichvář. On to byl, mnohem více než gentry ostrova, kdo vymáhal poplatky a hypotékami na irské statky umínil si vyssáti Irsko, jako vyssál a zpustošil mnoho jiného. Není zázrakem, že se mu to nepodařilo?

Irsko je národem vzkříšeným z mrtvých; a vzkřísiti jen jednoho člověka je jistě dosti zázračné, aby nás přesvědčilo o moci velkého ducha. Tento zázrak, jak jsem hotov věriti, je posledním a největším zázrakem sv. Patrika.

Když jsem byl naposled v Irsku, koupil jsem v městě Wexfordě barevný obraz sv. Patrika, který se mi velmi líbil. Většina na něm byla barvy zelené a sv. Patrik měl na hlavě mitru a v ruce berlu. Zaháněl do moře množství ošklivých plazů: hady, ropuchy a po-

dobné. Koupil jsem ten obraz, poněvadž se mi zdál tak moderním kusem symbolismu, jaký jsem kdy viděl: a proto jsem jej koupil pro své děti a pro svůj dům.

Vraceli mi trochu drobných, ale nepřijal jsem jich. Osoba, která mi prodala obraz, řekla, že užijí drobných na svíčky pro oltář sv. Patrika. Tak žije sv. Patrik dosud.

V Ě C I Z T R A C E N Ě

Nikterak nepamatuji dosud dějepisce ani místopisce, který by mi mohl říci nebo aspoň chtěl nějakou teorií vysvětliti, čím to bylo, že některé věci minulé úplně a naprosto zmizely.

Je to všední rčení, že vše je podrobena zániku, a to všední rčení, jehož nepravá filosofie naší doby zapomíná příliš snadno. Kdybychom měli na paměti tuto otřepanou věc, byli bychom trochu skromnější při svých domněnkách, zvláště kde se týkají prehistorie, a nepokládali bychom tak snadno za jisto, kde se civilizace Evropy začala, a nevymezovali bychom její nesmírné starobylosti. Leč ačkoli je to věc otřepaná a k tomu pravdivá, že každé dílo lidské je podrobena zániku, zdá se, že jest nevysvětlitelný rozmar ve způsobu a výboru zániku.

Uvažte, jaké množství psaných věcí nezbytně bylo, aby vštěpovalo a udržovalo technickou znamenitost římské práce. Jaká spousta knih o stavitelství, stavbě lodí a silnic; jaké množství tabulek a počítadel, které všecka tato civilisace nezbytně vytvořila a na nichž se zakládala. Čas zachoval mnoho veršů, a nikterak jen nejlepší, ještě více prósy, zvláště theologickou prósu z konce doby římské. Technická látka, která nezbytně povahou věcí byla nesmírně rozsáhlejší (až na několik příkladů a narážek), zmizela.

A uvažte všechnu tu spoustu sedmi set let, která se nazývala Kartaginou. Nebylo to jen sedm set let nesmírného bohatství, oligarchické vlády, četného obyvatelstva a což často je spojeno s obchodem a oligarchií — občanského a domácího míru. Několik kamenů dokazujících velikost městských hradeb, trochu ozdob, několik hrobů — vše ostatní naprosto zmizelo. Ve vzdálenosti několika denních pochodů je příklad, který jsem jinde uvedl tak často, že se ostýchám dovolávat se ho zase; ale zdá se mi nejvíce překvapujícím příkladem historické ztráty na světě. Je to místo, kde stál Hippo Regius. Zde bylo město sv. Augustina, jedno z největších a nejlidnatějších v římské provincii. Bylo tak velké, že vojsko osmdesáti tisíc nemohlo ho obklíčiti a i s takovým vojskem protáhlo se jeho obléhání na rok. Dnes není ani památky po tomto velikém městě.

Předměstí dosti vzdálené od hradeb — přesněji řečeno, sousední vesnice — zachovala jméno ve formě Bona a to je vše. Širá, úrodná rovina černé, tučné země, nyní hojně posázená vinohrady, leží tam, kde stál Hippo. Jak mohly zmizeti kameny? Jak mohlo státi za práci odvážeti mramorové sloupy? Proč není rozbitých soch na takové půdě a žádných ostatků bohů?

Ba studně jsou zasypány, z nichž lidé pili, a okraje studní nelze objeviti v zemi, a základy zdí, ba i ozdoby lidí a jejich mince, vše to zmizelo jako začarováno.

A pak jsou silnice. Pozorujte onu velikou silnici, která šla z Amiens k hlavnímu přístavu Gallie, Portus Itius v Boulogne. Dosud se jí užívá. Užívalo se jí po všechem střední věk. Po této silnici kráčelo francouzské vojsko do Crécy. Směřuje přímo k svému cíli na pobřeží mořském. Z příčiny neobyčejné, které, pokud jsem viděl, nikdy nikdo nevysvětloval, ba ani se jí nedohadoval, přijde místo, když se silnice blíží pobřeží, kde najednou přestává.

Žádný písek jí nezavál. Neběží bařinami; půda je pevná a úrodná. Proč ona nejdůležitější část silnice, která vedla z Říma na sever, zmizela a zmizela tak nedávno v dějinách lidstva? Kde tato silnice protíná řeky a mohla se odůvodněně ztratiti, při svých *pontes*, mostech, zachovala se a má takovou důležitost, že dala jméno celému kraji — *Ponthieu*. Ale severně odtud zmizela.

Téměř každá římská silnice v Gallii a Britanii podává v některých částech své dráhy cosi z téže záhady. Běží zřetelně a dosti dobře je lze sledovati, nebo tvoří silnici moderní míli za míli a pak zmizí, ne v bažině, kde bychom očekávali, že se ztratí, ani v nějakém opuštěném místě, kde by se jí bylo přestalo užívatí, nýbrž v sousedství velikého města a na hlavním místě svého určení. Tak tomu jest při silnici Stane Street, která vycházela z pevnůstky Chicheстера a spojovala ji s pevností londýnskou. Možno ji rekonstruovati téměř na yard až do Epsom Downs. Tam najdete, že směřuje k mostu London Bridge a zůstává tak zřetelnou jako v kterékoli jiné části své dráhy; mnohem zřetelnější než ve většině ostatních částí. Ale zkuste sledovati ji dále od Epsom Racecourse a nezdaří se vám to naprosto. Půda je těž; podmínky této půdy jsou znamenité pro její udržení; leč práce jednoho roku mne poučila, že nelze jí rekonstruovati od tohoto místa do přechodu přes Temži, leda podmienečně a dohadem.

Co se stalo se vši tou spoustou místních dokumentů, podle nichž bychom si mohli sestaviti teritoriální přehled a správu statků staré Francie? Mnoho se zachovalo, chcete-li, v podobě náhodných listin výsadních a rodinných. I v archivech pařížských můžete nalézt dosti, co podráždí vaši zvědavost. Ale ani v jediném nevelikém okrese nemůžete získati dosti, abyste rekonstruovali úplnou pravdu. Není učence v Evropě, který by vám mohl říci přesně, v jakém vlastnictví

a držení byla půda, řekněme, i jen na statcích města Remeše nebo rodiny Condé. A lidé jsou hotovi přítí se o to, kolik sedláků bylo vlastníky a kolik z jejich vlastnictví nynějšího bylo získáno revolucí; doklady staly se tak docela nedostatečnými již v tomto kraťounkém období historického času.

Ale konec konců, snad bychom se neměli diviti příliš, že hmotné věci se ztrácejí tak vrtošivě. Čas, který zachoval Timgad tak, že má vzhled města zbařeného střech od včerejška, smetl a se zemí srovnal Laimboesis. Obě města byla sousedy — jednoho bylo dobyto, druhé bylo zanecháno — a není nijakého důvodu, který by někdo mohl pro to uvést. Snad bychom se neměli diviti příliš, neboť divem ještě větším je náhlé vyprchání a zmizení velikých hnutí lidské duše. Že to, čemu naši předkové vášnivě věřili, nebo co vášnivě potírali, pro jejich potomky v jednom nebo dvou pokoleních stane se bezvýznamným, nesmyslným nebo nepravdivým — to jest největší div a největší tragédie ze všech.

Z angličtiny přeložil Jaroslav Skalický.

MAURICE VALLIS

MIGUEL DE UNAMUNO

Don Miguel de Unamuno, bývalý rektor university v Salamance, je z neoriginálnějších a nejsmělejších spisovatelů dnešního Španělska; ale není žádným ciselérem slov. Zaměstnání spisovatele, který se omezuje jen na toto, zdá se mu povoláním, jež není hodno nejmenšího zájmu: rád říkává, jelikož není jeho posláním, aby vykládal čtenáři věci zajímavé, nýbrž aby mu prostě řekl, co má na srdci a co myslí, že se velmi málo stará o řečnickou obezřetnost. Čím to pak je, že nás nejmenší Unamunova věta nutí, abychom si ho vážili, a ještě častěji, abychom ho obdivovali? Prostě tím, že s vámi mluví jako člověk a ne jako literát. Kdykoliv jde o to, přesvědčiti nás, nevyrovnají se nejlépe promyšlené slovní vazby účinnosti, doznání nebo výkřiku nadšení. Unamuno sám řekl, že „se stydí, že vytvářel kdysi neskutečné bytosti, románové osoby, že jim kladl na rty, co se neodvažoval vysloviti svými, a že jim dával promlouvat žertovně to, co

sám cítil velmi vážně". Píše tyto řádky, nakreslil věrně sama sebe.

Má místy strohou řeč a hbité pero. Opovrhuje běžným míněním, jež omezuje každé vášnivé pro-
jádření se osobností, soudí, že je to nejhorší měřítko k pozuzování lidí nebo skutečností. Hlásí se k nadšencům, k lidem víry, ke všem těm, jichž snahou je zvláště, aby dobyli vznešenému svému snu vyššího místa, než jsou všední náhledy skutečnosti. Má jako Flaubert téměř chorobnou hrůzu před banalitou; proto také nedbá žádných ohledů, aby prudce vyjádřil svůj hnus, který pociťuje pokaždé, kdykoliv se setká s takovými jistě hodnými lidmi, kteří by ho rádi spřátelili s obecně platným míněním, s poslední novinkou dne, nebo s citem, který se stal modou vlivem románu vyšlého včera nebo dokonce dnes ráno. Nenávist k banálnímu, toť jeho každodenní hřích. Nejčtenější z jeho čtenářů jsou zřejmě ti, kteří ho považují za prostého milovníka paradoxů. Ale Miguel de Unamuno sám o tom žertuje; ví, že spisovatelé jsou obviněni z paradoxů, jakmile užijí svého pera k tomu, aby odsoudili pohodlné předsudky, omleté myšlenky, všední touhy. V očích davu je přece každý nepochopený ideál urážkou dobrého smyslu.

Unamuno vynaložil většinu svého nadání k dů-

kazu, že jediná věc přísluší lidem, kteří se věnují přemýšlení: buď říci svou víru, mají-li jakou, nebo hlásati pravdu, jsou-li přesvědčeni, že ji znají, anebo zpívati s vášní svůj sen, myslí-li, že je blahodárny. I popírači se mu zdají hodnými úcty s podmínkou, že skutečně bojují a trpí, aby svá popírání obhájili.

Stačí otevřítí namátkou kteroukoli jeho knihu, abychom poznali jeho mínění o skeptících; na každé stránce je možno čísti místa jako je toto, psané patrně ve chvíli intelektuálního osamocení:

Jako Diogenes hledám opravdového člověka, bojujícího s osudem a tajemstvím, krátce člověka s náboženskou duší, který vyznává Boha nebo ho popírá, který však ho vyznává nebo popírá vášnivě, svým srdcem, a ne v důsledku nějaké filosofické formulky, spadající do základů toho, co vzdělaný člověk musí vědět.¹

To, co se líbí na každé jeho stránce, co činí její hodnotu, to není jenom správné vyslovení věci, to je vášeň, s níž se spisovatel vzrušuje nebo rozhořčuje; věty tryskají jak ze srdce, tak z myšlenky:

„Téměř vše, co jsem řekl, napsal kdysi, bylo již řečeno stokrát a tisíckrát přede mnou; nejsem ani učenec, ani vědec, a v mých myšlenkách není veliké původnosti. Kde se tedy bere účinek, který jsem, díky Bohu, mohl vzbuditi? Kde se berou všechny ty antipatie a sympatie, jichž jsem

¹ Soliloquios y conversaciones (Samotářské rozhovory a rozmluvy) Madrid, Renacimiento 1912.

předmětem? Čím to, že mohu, opět Bohu dik, říci, že nejsem svým čtenářům nikdy lhostejný? Ale vždyť to vše je z vášně. To vše je z tónu."

Slova ta jsou význačna svou skromností, ale autor opomenul důležitou okolnost; zapomíná, že ten osobní tón, ta moc udržeti čtenářovu pozornost, jíž je jen málo spisovatelů obdařeno v té míře jako on, je mu dána mohutností a vznešeností jeho niterného života. Není pochyby, že vašeň sama šíří a proniká ozvěnou celou citovou bytostí, že odráží své krásné reflexy v řeči a různých uměleckých projevech, že připojuje nový význam uctívaným věcem; jejím vlivem mění také každodenní skutečnost své vzezření; ale přece je nutno, aby člověk, jehož duše je naplněna tímto vzruchem vášně, dovedl se oprostíti při psaní od starostí o vlastní blaho, od všech těch zotročujících choutek, které zeslabují osobní přízvuk. Profesor Unamuno měl tu energii, aby se toho všeho zbavil, protože chtěl raději pohoršiti své čtenáře, než aby podřídil svůj způsob psaní nějaké líbivé zvyklosti. A to právě vysvětluje původnost jeho knih; ale žel, myslím, že to také aspoň částečně vysvětluje odsuzování, jehož je tak často předmětem. Tušil dobře, že je to cesta nebezpečná, ale nikdy by nebyl svolil odchýliti se od ní k zachování svého klidu ani o krok. Zde rada, kterou dává příteli:

„Snaž se žít v neustálé vášnivé závratí, býti ovládán vášní. Jenom vášně uskutečňují díla opravdu trvalá a plodná. Slyšíš-li o někom, že je bezúhonný, ať už tomuto hloupému slovu přiřkládají význam jakýkoli, střež se ho, zvláště, je-li to umělec. Stejně jako je nejhoupějším člověkem ten, kdo za celý svůj život neprovedl nebo neřekl jediné hlouposti, stejně je nejméně poetickým, nejvíce antipoetickým — a mezi umělci je antipoetických povah nadbytek — umělec bezúhonný.“¹

Na jiném místě, mluvě k témuž příteli, vyslovuje zásadu jednání, bez níž se žádný nemůže honositi, že dovršil své dílo v životě:

„Příteli, pamatuj dobře, že chceš-li splnit své poslání a posloužiti vlasti, je nutno, aby ses dovedl učiniti nenáviděným citlivými mládenci, kteří vidí vesmír jen očima svých snoubenek; možná že ještě hůře, že bude třeba, aby jim v uších zazněla tvá trpká a řízná slova.“²

Nešetří ani všeobecných stanovisek, jejichž neblahost zná, a jestliže mu některý čtenář vykládá o blaženosti filosofického klidu, o míru, odvětlí živě: „Mír, mír intelektuelní chci říci, je jenom lež a ospalost. Nechci žít v míru ani s jinými, ani sám se sebou.“ Chválí-li někdo před ním lásku, kterou si lidé mají nazájem prokazovati, zjevuje se mu náhle toto *lidumilství z rozkazu* v celé své nechutnosti:

„Ne, ne, příteli můj, nejsem žádným lidumilem. Cítím příliš hlad a žízeň po Bohu, abych miloval filantropicky lidi. U lidí je třeba rozsé-

¹ Vida de Don Quijote y Sancho vyd. 1914 p. 24.

² Vida de Don Quijote y Sancho p. 21.

vati zrnka pochyb, nedůvěry, neklidu, ba až zoufalství — proč ne? ano, i zoufalství! — a jestliže tím ztratí to, co se nazývá šlěstím (a co jím ve skutečnosti není), nic není ztraceno . . .

Bůh, příteli, Bůh mne nepostavil do světa, abych byl apoštolem míru, ani abych sklízel sympatie, nýbrž abych sil neklid a podrážděnost a abych snášel antipatie. Tato, antipatie, je odměnou mého vykoupení.¹

Je vidět, s jak hrdou osobitostí sděluje Unamuno čtenáři, co cítí a co myslí v přítomnosti lidí a života. Vynucuje si úctu svých čtenářů, ale je nutno přiznati, že jeho opovrhování vším úředním otročením, tak prospěšným autorům chytrým, nemohlo mu vynésti u politických stran, více méně bázlivých, leč ostražitou nenávisť. A přece by za nic na světě nechtěl zřici se svého zvyku tím, že by obětoval smělosti své myšlenky touze uhájiti si klid. Neníliž to nejlepším svědectvím ve prospěch jeho díla i života?

Miguel de Unamuno je původem Bask: narodil se 29. září 1864 v Bilbao. V malé knížce vzpomínek² hemžící se pitoreskními a humoristickými rysy, vyprávěl o svém dětství a chlapectví, poskytuje nám o probuzení své myšlenky a vytváření svých

¹ Soliloques et conversations p. 55.

² Vzpomínky z dětství a jinošství (Madrid 1908).

citů podrobnosti jak zajímavé, tak dojemné: jsou to důvěrné stránky, jež bez nadsázek vyjadřují úctu, kterou autor chová k prostředí, v němž se duch jeho rozvinul; jejich přízvuk je stejně vášnivý jako přesvědčivý. V tomto průmyslovém městě, středisku bývalé señorie de Vizcaya, vyrůstalo dítě, prožívající v sobě jako my všichni kdysi intelektuální a citový vývoj lidstva: kdo z nás neprošel více méně rychle těmi různými etapami? nejdříve pohan-ská láska k okolní přírodě, pak objev velikých legend v knihách, potom záchvat mysticismu; to vše odpovídá tomu velikému neklidu, jímž se cítí zachváceny mladé duše, vyděšené a rozechvěné tajemstvím svého osudu a nádherou vesmíru, když jich nestačí vysvětliti ani vědecká nauka: cesta je stále táž, pro mladého Unamuna stejně jako pro úzkostného Pascala. R. 1874, kdy dospěl svého desátého roku, prožívá za občanské války, roznícené Karlisty, bombardování Bilbao. Potom, když zmatky ztichly, přichází dlouhé studijní období jinošství, příprava ke zkouškám universitním, důkazu to nabyté vzdělanosti: po skončení studií se Unamuno oddal těžkému úkolu učitelskému. Jmenován profesorem na universitě v Salamance, zastával tam právě při vypuknutí evropského konfliktu úřad rektora. Je třeba dodati, že od první chvíle se

slavný spisovatel prohlásil pro dohodu a že nejkousavější jeho kritiky byly namířeny proti smutným důsledkům Kultury? Nejlépe informované pařížské deníky o tom také v letech 1916 a 1917 chvíli mluvily.

Křivdilo by se mu, kdyby byl považován za literáta zahrabaného do svých čistě knižních zájmů a pronášejícího, aniž by vycházel ze své pracovny, o politických událostech s láskou vybroušené metafory. Častokrát musel se sám chopiti péra, aby opravil legendy, jež ho líčí „stále zavřeného v knihovně, zahrabaného v knihách, vzdáleného lidí, a to jen proto, že nemá smyslu pro skutečnost.“ Je to bajka, vymyšlená pro zábavu, ukazovati ho, jak je celý den zaměstnán hltáním knih, a, věříme-li jeho doznání, Unamuno naopak cestuje mnohem více, než by chtěl, schází se s mnohem více lidmi, než by si přál.

Pokud se týče smyslu pro skutečnost, kterého prý nemá, ospravedlnil se v tomto bodě sám a způsobem přesným i vtipným zároveň: to, co lidé světa (užívá těchto slov v jejich smyslu pejorativním), to, co lidé světa nazývají smyslem pro skutečnost, nezdá se mu leč „smyslem pro zdánlivost“. Podle jeho mínění „tím, o němž se říká, že má smysl pro skutečnost, je ten, kdo utkvěl na pozorování po-

míjivé vnějšnosti věcí a nikdy nepronikl k jejich vnitřní a trvalé podstatě", je to ten, kdo se zajímá jen o novinku, o „čerstvou“ informaci, a toho všeho se Unamuno děsí. Ve velikých denících není ničeho, co by se mu zdálo méně podstatným než telegrafické zprávy; touha mít rychlé zprávy, které pro většinu čtenářů nemají vyššího významu, se mu zdá dětinstvím: „Vždycky jsem myslel, řekl, že důležité je znáti události důkladně, a ne znáti je brzy.“ Je to námět, k němuž se ve svých člancích rád vracívá.

Je-li občas v náladě a řekne-li to, jestliže s úsilím vyslechne plané řeči, jež lidé si navzájem řeknou z ohledů společenských, to proto, „že myšlenková rutina a prostřednost“ mu působí až fyzickou bolest — jako by prudký úder zranil jeho ducha. Ať si ho dobírají, budiž, nebude se zlobit; ale řeknou-li mu nějakou bučivou vulgárnost pod záminkou, že uslyší něco, co je hodno slyšení, je to skutek, jehož neodpustí nikdy. Flaubert míval prudké záchvaty zlosti, kdykoliv se cítil obklopován prostřednostmi, jež ruší často myslící lidi až v jejich samotě. Miguel de Unamuno projevuje k této průměrnosti tutéž dráždivost jako Flaubert, a stejně jako on nemrhá časem, aby vyhledával elegantní a tlumivé věty k vyjádření svého citu. Jeho slova

se také nikdy neminou cíle. A postižení na se nikdy nedali čekati s odpovědí: „paradoxní spisovatel“, toť nejmírnější označení, jímž Unamuna poctívají.

Bylo by však nespravedливо považovati ho za pouhého polemika, který toto své chování pěstuje jen, aby lépe zastal své osobní nadání spisovatelské: jeho literární činnost básnická, románová a filosofická by zasloužila obdivu i těch největších nespokojenců. On, který se děsí toho, co se nazývá běžně stylem, on, jenž pohrdá retorikou, honící se za efekty, za více méně bezprostředními nápady, on napsal stránky, jež ho ihned staví mezi nejdokonalejší umělce řeči.

Líčí na příklad španělské krajiny tak, jak se to zřídka komu podařilo. Aby nám je zobrazil tak, jak jsou, má zázračný štětec, sloh, který s podivuhodnou silou vyvolává různé kraje a který nás v detailech překvapuje přesností svého zbarvení. Popsal ve svých dílech hodně různých zákoutí, ale znám jich málo, jejichž obraz by byl tak zajímavý jako popis pustinné pláně kastilské: autor zná nejrozmanitější pitoreskní tahy k znázornění té „nekonečné pláně, na níž se zelená osení, na níž žloutne tráva“, na níž je občas možno zřítí „jednotvárné a vážné procesí šedivých dubů široce rozložených, smutných pinií zdívajících své

stejnoměrné hlavy. Blízko řeky se tyčí několik málo topolů, jež nabývají v nekonečné samotě intensivnějšího a hlubšího života." Vesnice „rozložená na rovině, vyprahlá sluncem, ztužená zimou, vkresluje do blankytu nebes obrys své zvonice". V pozadí *sierra*, s kostrbatými, rozervanými hřebeny, zježenými skalisky," pak ostře vykrojená údolí, obnažující vnitřnosti země rozpukané nedostatkem vody. Tam dole se ztrácí v pláni hlavní silnice, v „šedivých zemích, jež zalévá slunce teprve, když zapadá, zapalujíc je rudou, ohnivou září". Budiž mi dovoleno podati zde jedno celé místo, jež ještě lépe přesvědčí čtenáře o „kráse, v níž se jeví západ slunce v těchto slavnostních samotách":

„Doteknuvši se kraje obzoru, slunce se zvětší, jako by se stále ještě chtělo radovati ze země, a když konečně zapadne, zanechá na nebi zlatý poprašek; a na zemi, všechnu krev svého světla. Nekonečná klenba pomaloučku bledne, pak najednou ztemní a po úprku večerního šera, spustí se hluboká noc, v níž se chvějí hvězdy. To nejsou severské večery sladké, dlouhé, plné touhy.

Jak krásný je klidný smutek tohoto nehybného a nebem vyplněného moře! Je to jednotvárná monotonní krajina, ve svých kontrastech světla a slínu nebo ve svých barvách ostře oddělených a chudých na odstíny. Není zde jemných přechodů, není zde jiného souvislého souladu než harmonie nesmírné pláně a jednotné modře, jež ji přikrývá a ozařuje.

Není to příroda, jež osvěžuje ducha . . .¹

¹ Ensayos (Essaye) sv. I. Madrid 1916.

Miguel de Unamuno je také rozkošným humo-ristou. Znaví-li se ustavičnou předhůzkou paradoxnosti, je mu vrcholnou rozkoší pojednati jako o absurdních předsudcích o nejvšeobecněji užívaných myšlenkách a zaujímá tehdy stanovisko, naprosto opačné stanovisku obecného mínění: tak se stalo na příklad, že jednoho dne napsal jaksi pro okráání pravou obhajobu zahálčivosti,¹ a málo chybí, aby se chvála této nectnosti stala didaktickou.

Autor nás chce přesvědčiti o pravdě podnes špatně chápané, že totiž lenoši jsou nutni pro vědecký pokrok a pro rozvoj každého civilisačního ideálu. Neusmívejte se předčasně. Lidská činnost se projevuje v přerůzných podobách a může se mnohdy skrývati také pod zdánlivou leností; pro příklad cituje Unamuno básníky, kteří ve skutečnosti jsou jen zahaleči. S jistými druhy činnosti je to jako s cestovatelskou touhou: není tato touha výsledkem potřeby prchnouti ze zemí známých častěji než nepřekonatelnou tužbou spatřiti nové kraje? Odchází-li tolik lidí hledati obzory více méně neznámé, není to vždy proto, že místo, na něž jdou, je neodolatelně vábí, mnohdy je to také to, že místo, s něhož přicházejí, je odpuzovalo nebo

¹ Soliloquios et conversationes str. 153-161.

nudilo. Nu, a pro mnohé lidi je práce útekem před nudou, je jim pro „ubití času“, znamená jim zapomenutí vlastní osoby při plnění úkolu. Podle profesora Unamuna jsou zahaleči pravými zakladateli každé civilisace. Vizme důkaz toho: kdy začala vůbec civilisace? Začala toho dne, kdy člověk přinutil svého bližního, aby pracoval za dva; zbaven nutnosti vydobývat si chleba únavnou prací, mohl tento člověk pozdvihnouti klidně svého zrak k nebi, a, hledě na hvězdy, ptáti se: „Proč se takto točí? Proč jsou nyní zde? Proč budou za chvíli tam dole?“ A těmto zahálčivým otázkám děkuje za svůj vznik astronomie. Neměli bychom žádné vědy, kdybychom nebyli měli mezi svými předky jistý počet lidí, kteří nehnuli ani prstem. Některé národy, známé jakožto pracovitě, jsou zároveň považovány za národy, které rozvinuly určité vysoké formy intelektuální nebo umělecké kultury; ale, jestliže uskutečnily pokrok v umění, ve vědách nebo v písemnictví, není to zásluhou jejich práce, nýbrž jejich zahalečů, jejich nepolepšitelných lenochů. A aby ho žádný nemohl obviniti, že klame lidi hlubokým smyslem své obhajoby, dovoluje si Unamuno vyvolati příkladem Sokrata:

„A čím jiným byl Sokrates než zahalečem? Není památky po jediném jeho sochařském díle, přesto že byl sochařem. A že nikdy nic sám

nenapsal, to přisuzuji také jen zahálčivosti, tomu, že se nechtěl namáhati držením péra. Času, jehož mohl užít ke psaní, užíval k toulkám za hledáním nějakého mladíka, s nímž by mohl rozprávěti o všem božském, o všem lidském. Kdyby žil za našich dnů, viděli byste ho ustavičně v některé kavárně, jak tlachá s mnohými jinými, stejně zahaleči jako on. A kolik takových Sokratů umírá, aniž bychom co zvěděli o jejich úžasné práci, kdyby nebylo takových Platonů a Xenofontů, kteří nám ji uchovají písemně !“

*

*

*

Miguel de Unamuno obdivuje se vášnivě rytíři Smutné Postavy. Věnoval mu celou knihu originelní a poutavou, výrazu téměř náboženského nadšení, jež mu vždy vnukal Cervantesův hrdina: *Život Dona Quichotta a Sancha*, který vyšel poprvé 1905 a v novém přehlédnutém a opraveném vydání r. 1914 získal ihned španělskou veřejnost. Není to dílo učené nebo historické: je to velmi originelní výklad kousků Dona Quichotta a jeho sluhy; je to kniha, v níž se nejmystičtější obrazotvornost pouští za bludným rytířem, aby vzkříšila jeho dobrodružství (a hlavně jejich ducha) vážněji, než to učinil sám vtipkář Cervantes. Tak, jak to autor řekl v předmluvě k vydání z r. 1914: „Dnes je Don Quichotte pro všechny a pro každého čtenáře; každý může a musí mu dávat takřka mystický výklad, jak je to zvykem u Bible.“ Kniha Unamunova je tedy

„svobodným a osobním výkladem Dona Quichotta“, autor nijak nezamýšlí dopátrati se v ní smyslu, který tam vložil Cervantes, nýbrž smyslu, jaký vyplývá pro něho samého“. Bible španělského heroismu, ale bible trochu ironická, již je třeba bráti vážně a obhajovati proti zesměšňujícím úmyslům toho, jenž ji napsal.

Miguel de Unamuno vyčítá trpce mravní zbabělost všem, kdož se posmívají ubohému milenci Dulcinéinu. Proč vidí v nehodách rytířových jen komickou jejich stránku? Jeho hrdinství bodá do živého naše vyhledávání klidu a naše sybaritské pudy. To, že vezme holicí mísu za přilbici, se nám zdá nejburlesknější fantasií a s potěchou se tomu smějeme. Ale což není známo, že pochybovači se domnívají zesměšněním toho, co je velmi často převyšuje, zastříti houbovitost svých citů vlastních? Zatlouklo jejich srdce někdy pro něco většího, než je ten každodenní klid, do něhož se zahrabávají?

Není pochyby, že, jak to píše Unamuno, „býti hrdinou znamená často odsouditi se k úplné samotě mezi lidmi“. Ale také, kde by byla zásluha našeho činu, kdyby celý svět věřil hned od prvního našeho gesta v naše poslání? Lidé maloduší se před skutečností vždy podrobují, a ona triumfuje nad jejich myšlenkou i srdcem. Těmto slabochům

věnuje autor Života Dona Quichotta nejvášnivější a nejspravedlivější poučení. „Je odvahou tvrditi něco hlasitě, před zraky všech, a s nasazením vlastního života své tvrzení hájiti; to však je to, co plodí všechny pravdy. Věci jsou tím pravdivější, čím více se v ně věří, a není to rozum, jenž je ukládá, nýbrž vůle.“ Je to antická věta, shrnující ve svou úsečnost všechny heroismy myšlenky a citu; staví pravdu nadšení nad všechny vědecké pravdy; proráží vědomí pozitivních skutečností, které jen omezují mu široké obzory, slibné svými zářivými uvítáními.

Unamuno praví také: „Umění je svrchovaná pravda, pravda stvořená silou víry.“ Je to stále táž zásada, je to stále totéž zakončení: skutečnost je nutno zjemniti barvami svých snů. V tomto ohledu je Don Quichotte básníkem; vše, co kolem sebe vidí, nabývá významu jenom v jeho rytířském idealismu; každé dobrodružství, neblahé nebo vítězné, je jenom odleskem jeho víry. Když je zavřen v kukani a když se snaží přesvědčiti ho, že v jeho situaci není ani zbla čarodějného, vzpomínáte si, s jakou silou a jakým přesvědčením odpovídá na každou námitku: „Mým přesvědčením je, že jsem začarován, a to stačí jistotě mého svědomí.“ Miguel de Unamuno neopomene hned přidati svůj komentář: „Podivuhodná odpověď, která

staví jistotu svědomí výše než ilusi smyslů! Zřídka byla dána mohutnější formule víry." A málo záleží na tom, že barbířům, guvernantkám je tato víra jen pro posměch: jsou zvyklí pohlížeti jako na výstřelek na každý hrdinský čin, jehož cíle nepostihují. Jsou zajatci doslovné skutečnosti: jak by mohli tušiti jejího ducha? Hrdinný rytíř Smutné postavy by měl skutečně mnoho zbytečného času, kdyby svolil a opustil svá oblaka, aby se šel ospravedlnovati před takové lidi! Čím dále drží od sebe skutečnost, tím cennější je jeho jednání; čím méně mu hlupáci rozumějí, tím hodnější jest chvály. Svou osobností, svou vznešenou chimérou, ranami, jež dává a dostává, dotvrzuje existenci bludných rytířů. Zapíráním nějakého hrubce nikdy se nezničí smysl velikého ideálu. Hodnotu tohoto zde nepotlačí pouhá síla ironie. K tomu je třeba něčeho jiného. Jek tomu třeba ideálu ještě většího. Ale, řeknou realisté, hrdinská fikce zůstane přece vždy jen fikcí! Zajisté, ale nemá-li Miguel de Unamuno pravdu, říká-li, že s hlediska věčnosti „jsou fikce a legendy pravdivější než historie?" A dodává-li: „Tento způsob, pátrati, zdali to a to skutečně bylo nebo ne, má svůj původ v tom, že úmyslně zavíráme oči před tajemstvím času", jistě mu přizná každý správnost jeho myšlenky. Don Quichotte dával přednost

poesii svého snu přede všemi prosaickými zevnějšími skutečností; to je pro takového podivuhodného hidalga jako on to podstatné, to byl nejlepší prostředek, jak vštípit své jméno budoucnosti, byť bylo uctíváno jen posměškem. Profesor Unamuno shrnul do jediné stručné věty naučení z nehod rytíře Smutné postavy, když řekl: „Ne víra plodí mučedníky; mučedníci tvoří víru.“ A k podepření této věty měli bychom přebohatý výběr příkladů.

* * *

Miguel de Unamuno uveřejnil 1907 sbírku básní, jež podávají nejvyšší představu jeho inspirace: opět zde nalézáme člověka upřímného a vášnivého, který do nejmenších svých veršů vkládá všechny harmonie a všechny dissonance svého vnitřního života. Rytmus se mění zároveň s city, jež má čtenářům vyjadřovati; náměty jsou brány ze všech zdrojů duše, z náboženského neklidu stejně jako z nejodstíněnějších dojmů lásky; řeč je barvitá, ozdobná a hudební zároveň. Na každé stránce vystupují dojemné obrazy, přivádějící čtenáře ve styk s bolestmi nebo radostmi, jež mají vyjadřovati. Strofy překvapují svou zvukovou plností; vzruší nás

vší tou vášní, jež je v nich obsažena a jež by vzrušila i toho nejnetečnějšího diváka.

Ale jak podati ukázky? Jak sevřít do cizí řeči, zvučnosti mnohem menší, všechnu tu krásu a barvitost básně Unamunovy? Je možno postihnouti smysl, pokusiti se také o jeho zrytmování, pokud je to možno bez újmy přesnosti; ale vždy tu bude scházeti relief tohoto Kastilce ve vyjadřování myšlenky.

Ve zlomku na př., který tu dále překládám, snažil jsem se vyjádřiti myšlenku básníkovu doslova. Ale strofy se tím přes nejlepší mou vůli zatížily.

Tento úryvek je vyňat z básně nadepsané *Hodina Boha* a připomíná v originále vzlykavou a dojemnou mystičnost nejlepších náboženských básní Verlainových:

„Jsem vinen, Pane, a neznám viny své; jsem bidný otrok svého dila, a nevím, co počít se svým ubohým životem; čekám na tvé slovo!

Mluv, Pane, ať tvá věčná ústa zlomí pečeť tajemství, v němž mlčíš, dej mi znamení, Pane, podej mi ruku, ukaž mi cestu.

Jsem ztracen, Pane, jak se vrátiti? Tvou rukou mne trest poučil, že jsem zhřešil, ale řekni, Pane, v čem je vina má?

Jsem vinen, vím, ale neznám viny, jež mne tíží a jež není hodna tohoto trestu, který velebím, protože je mým životem.

Zasluhuji tuto bolest, kterou ve své důstojnosti Otce posíláš; posíláš

mi ji jako synu, z něhož toužíš bolesti učiniti celého člověka, celého svého syna.

Přijímám tu bolest jako zaslouženou, uznávám svou vinu, ale řekni mi, řekni mi to, Pane, Pane nad životem i smrtí: „Jaká je má vina?“

Ano, zhřešil jsem, Pane, přiznávám se ti k tomu, trest mi zjevil vinu; a život můj, kdyby byl bez bolesti, nebyl by již životem, ale... proč jenom trpím?

Přijímám trest za svou vinu a mlčím, ale viz, Pane, jak pláče; dej mi útěchu poznáním, za jakou vinu tento trest?“

Jak lze vytušiti z tohoto slabého překladu, je Unamuno básník, jehož vysoká inspirace pohrdá snadností námětů, obvyklých u veršotepců, a najde-li se občas v jeho péře některá ta všeobecná zajímavost, jež poutá lidského ducha, jistě si pospíší, aby ji bohatě oděl a zastřel tak krásou obrazů banální její původ. Jak ve verších, tak v prose jenámět čerpán vždy z hloubi vášně a vnitřní ušlechtilosti, která živí větu nebo strofu celou svou silou a vibrací. Popisuje-li nějaký bezútěšný obraz Kastilie neb nějakou baskickou krajinu, uzavře Unamuno celou svou citovost do rámce, který kreslí; neboť vždy má před očima osud člověka, postaveného mezi krásami přírody, utvářeného v nitru potřebou hledati nějaký smysl svého poslání ve vesmíru, schvacovaného také ve svých hloubkách úzkostí, že neví, v jaké podobě se asi jeho pozemský život utváří v posmrtném, více méně doufaném a

očekávaném životě. Konec konců jsou jistoty vědecké vždy poněkud exklusivní a jest přirozeno, že věřící, ať již věří dobrovolně nebo ne, s radostí hledají v nejistotě posilu naděje, možná že prchavé, ale přece aspoň tvůrkyně vnitřního jasu. Toť nejútěšnější filosofické pojetí; toť to, jež Unamuno považuje za nejlepší, snad proto, že je nejméně rozumové: racionalismus ho dráždí; pokaždé, když se dotkne této otázky, dodá mu nejpádňější důvody jeho život čistě citový...

Napsal ostatně celou knihu, aby odpověděl krátkozrakému racionalismu několika uspokojených, jejichž svědomí, věříme-li jejich slovům, nikdy prý nepoznalo toho velikého neklidu, který se nábožensky založení lidé pokoušeli utišiti tím, že výmluvně bojovali za otázky víry. Rozumějme si dobře, mluvím zde o tom uspokojeném racionalismu, který vysušuje duši, který ji omezuje v jejích tužbách, který jí nedovoluje již ani vášnivé, hrdé popírání. Ve svém *Tragickém citu života u lidí a národů* hodnotí Unamuno všechnu rozervanost, všechny možnosti — nadšení nebo zklamání — španělského mysticismu: nejvzrušenější ozvěny pochybnosti tu zaznívají s téměř omamující silou tak, že místy se zdá, jako by se všechna naděje v nesmrtelnost rozpadávala v niveč. Je to dílo visionáře, který se ne-

vzdává až k popření vší „duchové“ finality v okolnostech svého pozemského života.

Kniha připomíná často tragický přízvuk některých myšlenek Pascalových. Jenomže zde doznává autor mnohdy svou nemohoucnost zvítězit nad skepticismem, který mu hryže v duši; přiznává se ke svým porážkám pod aforismy rozumu, který směřuje k tomu, aby vnutil svou nadvládu též citu. Je dramatická krása v tom zápase srdce s rozumovými důvody: z tohoto zápasu se rodí jak palčivá zklamání, tak posilující iluze. Všechna ta bolestná poesie nebo ta melancholická nádhera, jež jsou v duchovém životě člověka, dochází svého posvěcení v ohnivých stránkách této knihy.

V každém filosofickém systému hledá Miguel de Unamuno hned člověka, který jej založil, „člověka z masa a kostí, který se narodí, trpí a umírá“, a ne člověka abstraktního, umělý výtvar nějakého theoretika, něco jako ten legendární dvounožec bez peří, nebo Aristotelův politický živočich, nebo ten „společenský kontrahent“ Rousseauův, zkrátka nějakou pouhou myšlenku:

„Ve většině dějin filosofie, jež znám, líčí se nám jednotlivé soustavy, jako by se rodily jedna z druhé, a jejich původci, filosofové, jeví se nám jenom jako pouhé záminky. Intimní život filosofů, lidí,

kterí filosofii tvoří, zaujímá místo podružné. A přece je to právě tento intimní život, který nám nejvíc vysvětluje."

Podle jeho názoru se filosofie blíží více k poesii než k vědě:

„Filosofie vyhovuje naší potřebě, utvořiti si jednotné a celkové pojetí světa a života a jako následek tohoto pojetí cit, který vzbuzuje sebedůvěru, ba i čin. Ale stává se také, že tento cit, místo aby byl následkem tohoto pojetí, je jeho příčinou. Naše filosofie, to jest náš způsob pochopení nebo nepochopení světa a života, tryská ze samého citu našeho života ...

Optimisty nebo pesimisty nás nečiní naše myšlenky, nýbrž právě náš optimismus, nebo náš pesimismus, původu fyziologického nebo patologického jeden jako druhý, vytvářejí naše myšlenky."

To je důvod, který u Unamuna ospravedlňuje tu potřebu, hledati pod každou naukou skutečného člověka z masa a kostí, který tu nauku stvořil s celým svým srdcem a celou svou myšlenkou. Člověk, „neschopný podle Pascala spatřiti nicotu, z níž vyšel, a nekonečnost, jíž bude pohlcen", člověk má přece na dně svého vědomí přes ten vědecký rozum, strhávající všechny iluse, tajnou naději v nesmrtelnost.

Dospěv k tomuto bodu, naráží Unamuno na všechny ty naukové obtíže, působící vždy nesnáze budovatelům soustav, kteří uvažovali o velikém problému lidského osudu: touha po nesmrtelnosti

nedochází rozumového dotvrzení, a s druhé strany, rozum nám nedává žádného podnětu k životu, ani té nejmenší útěchy. Rozum nedává ani meze životu: „Ale zde vidíme, že na dně propasti se potkávají tváří v tvář citové zoufalství a rozumový skepticismus a že se objímají jako bratři, a právě z tohoto objetí vytryskne nové zřídlo života, život vážný a hrozný: skepticismus, nejistota, poslední stupeň, k němuž dospěje rozum při analysování sebe sama, toť ten podstavec, na kterém musí zoufalství životního citu zbudovati svou naději.“ Zápas mezi rozumem a citem náboženským se stává stálým; protože mír je nemožný, je nutno smířiti se s tím a žíti z jejich boje a učiniti z něho podmínku svého duchového života.

„Tragická historie lidské myšlenky, praví Unamuno, je prostě historie zápasu mezi rozumem a životem, protože rozum usiluje zracionalisovati život a přiměti jej ke smíření se s nevyhnutelností, se smrtí; a protože život zase se snaží zvitálisovati rozum tím, že by jej přiměl k podpoře svých tužeb. Toť celé dějiny filosofie, neoddělitelné od dějin náboženství.

A život hledá v sebeobraně slabiny rozumu a nalézá je ve skepticismu, křečovitě se ho chytá a snaží se takto zachrániti. Neboť potřebuje nutně slabosti svého protivníka.

To neznamená však nikterak, že rozum nás přivádí k naprostému skepticismu! Nemůže mne přivést až k tomu, abych pochyboval o své jsoucnosti; ale vede mne ke skepticismu vitálnímu, k popírání života, ne

k pochybování, nýbrž k popírání toho, že mé vědomí bude žítí dále i po mé smrti. Životní skepticismus vzniká ze srážky rozumu s touhou. A z této srážky, z tohoto objetí mezi zoufalstvím a skepticismem, rodí se svatá, sladká, spasitelná nejistota, nejvyšší naše útěcha.

Neboť i v koutku duše věřícího, který uchovává nejvíce víry v budoucí život, je hlásek nejistoty, který mu našeptává: „Kdo ví? . . .“ Ten hlas zní téměř jako bzukot hmyzu, když v lesních stromech skučí vítr; neuvědomujeme si toho bzučení a přece vniká spolu s hukotem bouře až k našemu sluchu. Ne-li, jak bychom mohli žítí bez této nejistoty?

Nemohu uvěřiti těm, kteří mne ujišťují, že nikdy, ani na okamžik, ani v hodinách největší samoty a utrpení, neovál tento šepot nejistoty jejich vědomí.“

To je tragický cit života! To je naše velikost i naše nuznost. A tak, jak to volá bolestně Unamuno, naše poznání osudu je omezeno na všech stranách, rozum nás vězní, a nejistota nás nemůže vysvoboditi: jsou tři řešení, o nichž můžeme pouze filosofovat. Bud' víme, že zemřeme úplně, a pak je to zoufalství nevyléčitelné! nebo víme, že nezemřeme úplně, a pak je to resignace! nebo konečně nemůžeme vědět ani jedno ani druhé, a pak je to resignace zoufalá anebo resignované zoufalství — a boj. Všechna tato utrpení neklidné duše vyjadřuje spisovatel s křiklavou přesností, před níž je čtenář pln úzkosti a úžasu. Když vám někdo vyloží své možnosti pochyby a zoufalství s tak ostrým přízvukem, jak to činí Unamuno, jste prostě nuceni vá-

žiti si a obdivovati ho. Nepřihází se často setkání s myslitelem takové hloubky!

Jedna Ibsenova osoba mluví o myšlence jako o „jedovatém býlí, jehož vůně působí zavrať“, a přiznávám se, že ve chvíli, kdy končím tento článek, tato slova mi vyvstávají v mysli v celé své pádnosti: Unamunova myšlenka je jistě z těch, které působí často zavrať lidem, jež prostřednost jejich duší zotročila kultu běžného mínění nebo všeobecných předsudků. Odtud pak ty záště a to nepochopení, ještě nepřátelštější než zášť. Jemu, který chce raději vzbuditi antipatie, než aby se zastával lhostejnosti, dostane se jich dost a dost. Francouzové mu budou nutně zavázáni stejnou vděčností za kampaň, kterou vedl v zájmu Francie a jejích spojenců od prvního roku evropského konfliktu. V prosinci 1914 mi vypsál v dojemně prostém listě překvapení, jež v něm vzbudilo bombardování remešské katedrály a nepřátelská zuřivost proti tomu architektonickému zázraku, jehož hrozné zpuštění mají umělci stále v živé paměti. Znameníť profesor ze Salamanky nečekal jistě estetických zázraků od germánské kultury; ale nikdy

by si nebyl pomysll, že po tolika letech oblačné filosofie nepochopí sentimentální Werther, již trochu pedantský, po té, co se stal vojákem, smysl slova civilisace. Unamuno toužil po našem vítězství, přál si, aby naše latinská kultura převládla nad vědou germánskou, úplně materialistickou svými snahami i svým výrazem: Neboť jeho vzdělanost, jeho znalost našich nejlepších autorů, klasických i romantických, mu dovolovala činit srovnání mezi naším duchem a tím, který se projevuje v literatuře německé, kterou také prostudoval s různých stran. Bylo mu snadno vysloviti se o věci jako znalci.

Když v květnu 1916 přišla do Španělska delegace francouzských akademiků, uvítal ji ve starém universitním městě Salamance Miguel de Unamuno: po přednášce Etienna Lamyho a Imbarta de la Tour byl koncert skladatele Widora. A právě při této návštěvě zástupců intelektuální Francie pronesl prof. Unamuno jako na přivítanou řeč o francouzském spiritualismu, vycházeje při tom od kartesiánské nauky a z Pascalova pojetí ducha geometrie a ducha jemnosti. V rámci svého výkladu o spiritualismu objasnil rozdíl mezi dvěma protikladnými kulturami, kulturou francouzskou a kulturou německou: první charakterisovanou duchem

jemnosti a druhou duchem geometrickým. V listě, ve kterém mi sděloval námět této rozpravy, vyslovil Unamuno, mluvě o německém idealismu, svůj odpor ke všemu tomu hmotařskému „scientismu“, který z něho vzešel. Germánský pedantismus má zvláště tu vlastnost, že ho uvádí v zoufalství, a jedno místo jeho dopisu naznačuje zajímavou stránku terminologie, užívané německými filosoly: „*Begriff* čili pojem se svou čistotou, *Reinheit* mne děsí. Germánská čistota je cosi hrozného. Rozum čistý, pojem čistý, vůle čistá, zkušenost čistá, voda chemicky čistá, H₂O, t. j. nepitná, a konečně bytost čistá, která se podle Hegela ztotožňuje s čistou nicotou!“ Vytýká našim odpůrcům jejich „posedlost po všem, co je přehnáno,“ a pokud se jejich důkladnosti týká, soudí, že je klamavá; žijí příliš mimo sebe samy, ve skutečnosti geometrické; mají moc vědy; ano, snad, *ale vědy, která je pouze vědou.*

Je dobře uvažovati o tomto zájmu, který věnoval veliký španělský spisovatel francouzské myšlenky; je zvláště nutno připomenouti si okamžik, kdy se tento zájem projevil bezmezně: cítili jsme tehdy, jak na naši duši tlačí příval vojenské kasty, naduté pýchou! Naše města znala vpád, bombardování, všechny ty hnusné zběsilosti rozpoutaného barbarství; a v neutrálním národě, našem sou-

sedu, zdvihl se hlas spisovatele prvního řádu, váženého a obdivovaného, aby s důrazem protestoval proti nepříteli, který tlačil na naše severní a východní města, niče cestou památníky, chovající ve tvaru svých úctyhodných kamenů všechnu tu harmonii a všechn ten půvab francouzské tradice.

Miguel de Unamuno byl často zneuznán; jeho vášeň pravdy, jeho pohrdání lidmi, kteří si hrají pozlacováním nicot, kteří obrábějí sloh a nemají co říci, jeho zášť ke všemu, co je prostřední v životě a v umění, mu vynesly nepopulárnost u plytkých duchů. Je o něm možno říci zde totéž, co o Augustovi Comtovi řekl Emil Faguet :

„V moderní organizaci společnosti lidské jsou pariové; jsou to ti, kteří myslí sami sebou; nejsou rádi viděni luzou, která myslí kolektivně, z předsudků, z obecných vášní, ze společných nejasných intuicí. Jsou podezřelí jakožto originální, jakožto nemyslíci tak, jak myslí celý svět, jakožto nepřijímající intelektuálních banálností.“ —

Z franciny přeložil Jar. Zaorálek

V y r o z u m ě n í .

Unamuno není „věřícím“ v našem smyslu. Po Bohu toliko touží, jako by nebyl pokřtěn. Jeho ideovým základem není katolicismus, který nedopouští okázalého rozporu mezi Rozumem a Srdcem, mezi Filosofii a Poesií. Ale předkové mu mnoho z darů Ducha Božího zahospodařili, Pravdu více cítí než zná, ví lépe srdcem než rozumem, a při jeho vystupování zastáváme ho právě v stadiu, kdy rve se s posledními cáry temnot, a chtěje se z nich vyvléci a uniknouti na Hory, úpí se žalmistou: „Sešli světlo své a pravdu svou, ty obě aby mne provodily a přivedly na Horu svatou tvou a do stánků tvých.“ Celým svým dílem se tak modlí. Hádá se v hořkosti duše své s Bohem jako Job, ale též jako Job Boha ospravedlňuje. Neboť se mu propůjčuje svým intelektem, obětuje se mu plně svou vlohou, zrcadlíti dobu nevěry a zápas Vzpourey s poslední dávkou Rozumu, která ještě moderního člověka drží nad propadlístěm šílenství. — Křesťanské duše samy uvidí, v čem svou naukou liší se od Nauky svaté katolické Církve: Je to Poeta, méně pak filosof. Nejcennějším však u něho jest to, že jest vášnivým odpůrcem „věřících vědy“, nepřitelem náboženské lhostejnosti, nepřitelem „čistého Rozumu“ („čistého“ jako jalové vejce, čistého jako voda H_2O), jak ho vynalezli Němci, a jenž by rád zpreparoval i Srdce Nejsvětější, zkrátka nepřitelem

toho obludného stavu duchů sedlatých, v němž se plouží svět, a jenž místo cti hodné dětinnosti lidu zavádí šedou kupčící internacionální sebranku schůzi, prostoupenou tu a tam poněkud individuálnějšími křápy a špindíry, sedícími na svých místech jak na „stolicích morového nakažení“ v prvním žalmu.

I možno právem míti důvěru, že pro ty, kdož přistoupí k četbě jeho děl „oděni pancířem Víry“, „ovoce své“, jak tomu chce týž žalm první, „vydá časem svým“.

J. F.

P a u l V a l é r y

P A L M A

A. Jeannie

Svou milostností strašlivou,
zahaluje stěží skvělost,
anděl klade na můj stůl
chléb jemný, mléko tiché,
činí mi víčkem oka
znamení modlitby,
které mluví k mému vidění:
— Klid, klid, zůstaň kliden!
Poznej tíhu palmy,
nesoucí svou plýtvavou štědrost!

Pokud se ohýbá
pod hojností statků,
její postava jest dokonalá,
její plody těžké jsou jejími skružemi.
Podivuj se, jak se chvěje,
a jako táhlá struna,
která rozděluje okamžik,
rozhoduje (při rovnosti hlasů) bez tajemství
přítažlivost země
a tíhu nebeského klenutí!

Tento krásný rozsudí a smírce pohyblivý
mezi stínem a sluncem
jeví na oko Sibyllinu
moudrost a spánek.
Kolem téhož místa
rozložitá palma neznavuje se
voláním pozdravů na přivítanou ni sbohem
dáváním ...

Jak jest ušlechtilá, jak jest něžná!
Jak jest hodna spoléhati
jen na ruku bohů!

Lehké a ohebné zlato, jímž šumí,
zvoní, při prostém prstu vzduchu,
a hedbávnou zbrojí
zatěžuje duši pouště.
Hlas nepomíjející,
který vysílá větru pískovému,
jenž ji zalévá rosou svých zrněk,
sobě samému slouží orakulem,
a se honosí zázrakem,
který si zpívají smutky.

Zatím co si není sebe vědoma
mezi pískem a nebem,
každý den, který zase svítí,
jí skládá trochu medu.

Její sladkost jest odměřena
božským trváním,
jež nepočítá dnů,
ale jež je zatajuje
ve šfávě, v níž se hromadí
všechno aroma lásek.

Časem pochybujeme-li,
jestli úctyhodná přísnost
přes tvoje slzy nepůsobí
než pod stínem umdlenosti,
neobviňuj, že jest lakotnou,
Moudré, která připravuje
tolik zlata a svrchovanosti:
Mízou slavnostní
naděje ustavičná
stoupá k zralosti!

Ty(to) dni, které se ti zdají prázdnými
a ztracenými pro vesmír,
mají kořeny lačné,
jež zpracovávají pouště.
Podstata vlášenitá,
temnotami vyvolená,
nemůže se zastaviti nikdy
až do útrob světa,
aby nestíhala vody hluboké,
jíž žádají vrcholy.

Ztrpení, ztrpení,
ztrpení v azuru!
Každý atom mlčení
jest čákou k dozrání plodu!
Přijde šťastné překvapení:
holubice, vánek,
zachvění nejsladší, nejtišší,
žena, která se opře,
setřese ten déšť,
do něhož se vrháme na kolena!

Nechť lid se teď sesuje,
Palmo! . . . neodolatelně!
V prachu nechť se válí
na plodech oblohy!
Neztratila jsi těchto hodin,
tak lehká zůstáváš
po těchto krásných oddáních,
podobna tomu, jenž myslí
a jehož duše se vydává (utrácí),
aby vzrostla svými dary!

Přeložil Josef Florian

I N T E R V I E W S

J a s n ý o b z o r

Stihli jsme HENRI-HO BARBUSSE před jeho instalací v nádherném letohradu Azurového Pobřeží; nižádný sluha nepřišel nám vstříc, aby nám otevřel rudý salon; mohutný spisovatel *Ohně* byl oděn v pouhou kazajku nosičů, ve vzdouvající se falzar; kravata barvy volské krve lemovala jeho úzký krk, a odrážely se od ní jeho jemné rysy. Dohaduje se bez obtíží nepřiznaného důvodu naší návštěvy, Mistr přišel otevřít dvéře, v ruce lampu, a věda, že jsme uchystáni hltavě lapati jeho ekumenická slova, zachrchlal a pravil: „Při-
náším veliké světlo!...“

— „Mistře, toť jasný symbol Maeterlinckův!“

Vítr tolik foukal, že se vám zdálo, jako byste slyšeli Meluzinu, a že všecka jasnost zhasla; už jsme jí neviděli.

Z l a t o J e z e r a

Přinuceni jsme byli, vydati se na skvělá pobřeží Jezera Lemanského, bychom stihli ROLLANDA římského, který troubí na roh v Ronceveaux člověčenstva. Jaká nádherná vila, jaký přepych, jaké přislíbení pohostinství! Nedostane se člověku co rok ceny Nobelovy, veliké ceny literatury humanitářské, francouzské, chceme říci, a padesáti a několika vydání; toť, čemu ROMAIN ROLLAND neříká „*býti nad melasou*“.

Hle, třeba popsati život heroa; proč ne? zdali v životě Beethovenově nečtete, trochu ohromení, na třicátém řádku předmluvy:

„... Noc světa jest ozářena božskými světly. I dnes, v naší blízkosti, viděli jsme stkvíti se dva z nejčistších plamenův, plamen Spravedlnosti a plamen Svobody: aj *plukovník PICQUART* a *národ Boerů*... Ukázali nám cestu... Vzkřesme národ heroův!...“

Zda Romain Rolland od té, co odešel z Francie, zasvětil své síly tomu, aby udělal nové dítě? rožmějme novou knihu, anť Mistr nemá onoho ohně FRÉDÉRICHA LEFEBVRA (kterýž, dle svého vlastního doznání, píše svým pohlavím; toť temperament; připustí se to). Romain Rolland v té věci zůstal při hybridním ovoci svých myšlenek: *Colas Breugnon* (ani meruňka ani švestka, ani verše ani prosa, ani báseň ani kázání, a přece vše to zároveň).

V hodinu, kdy jsme se představili, ROMAIN ROL-LAND chystal pozev k vyvinutým, kteří jsou nad člo-věčenstvem, a hotovil se, že osloví 15 Bavoráků po francouzsku a 12 Provençalů po curyšsku. Ptali se nás, jsme-li přeběhlíci, vyhnanci, štvání četnictvem neb komandaturou, aneb co moderní civilisace ještě zovou zběhem. Vytasili jsme se pořádným pasem, a nikterak jsme nebyli přijati na bratrskou homilii.

B o t k y A r c h a n d ě l o v y

Touž dobou nám sděleno, že maršál Archanděl ze Zvěstování, neb dá-li se přednost Rapagnettovi GA-BRIELE D'ANNUNZIO, přistav den před tím aero-busem, má ležení kdesi v hotelu; třásli jsme se; má-li s sebou armádu žhoucích banditův, a přivítá-li nás hroty bajonetů? Přichází-li dobýti kupole a parlamentu, anektovati Marseille, Tunis nebo Mont Viso? Byli jsme neklidni, když nám dáno ujištění, že Paříž ještě má obecní stráž. Bylo jisto, že blesk Rjegy přišel s úmysly mírumilovnými, přes svoji rjeckou dýku.

Řekli nám hotel; byl v něm uhoštěn generál Tre-moglio, jeho státní podsekretář; poslal nás na jinou adresu; v tom se rozložil generál Pamoglio, jeho se-

kretář (má jich hromadu!) Šli jsme do třetího hotelu; a zde byl schován Maršál; bylo nám projíti 22 sekretáři, písaři, nosiči pentlí, nosiči vavříků, nosiči paruk, nosiči bavlnek! Když nás prošacovali, vnikli jsme do jakéhosi pokoje. Boží! to je botek: 32 páry, i pantofle. Mistr si je zkoušel po řadě. Hovořil k nám s lyrismem a drzostí. Prosili jsme ho, by sečkal, že si nastenografujeme jeho impromptu:

„D'Annunzio nikdy nečeká!“ prohlásil, a pokračoval s obratností a velikými posunky, že bratrství již pohládne, poněvadž jeden národ jej uvítal s vavříkem v každé dlani (on řekl jablku)* a s dýkou v druhé...

„Rcete národu francouzskému, našemu bratru...“

V tomhle okamžiku noha Archandělova vrazila do záclon u postele, a tři nebo čtyři objemné krabice se sřítily s jejích nebes na lysou leb Zvěstovatelovu; jiných patnácte párů botek s navoněnými košilemi se z toho vyvalilo, i považovali jsme za diskretní, abychom se odklidili beze smíchu; Archanděl byl udeřen bleskem.

*paume = dlaň, pomme = jablko

Z knížky „L'Horizon débridé“ přeložil B. Reynek

Z AGENDY J. F.

Ž dopisu příteli:

. . . neboť na delší dopis nemám látky. Dnešní boje jsou málo heroické, pranic homerické, naprosto nezasluhující zvěčnění. Jindy o takovou vodu boj obmezil se na to, že se o ni, nebo lépe okolo ní sepraly toliko ženy. Ted' o každý bobek práva pracuje tolik justiciářů, že člověka, jenž v tom neumí a nechce chodit, brzy to zomrzí. „ELANGUIT OLEUM . . .” praví prorok Joel. „Olej pomazaných zemdlel náramně,” praví vykladatel tohoto svatého textu. Arci on měl na zřeteli jiné pomazané. Ted' jsou jen pomazanci lejnem vlastní hanby a sejrařstvím žurnalistů. „Bůh pomoz,” volám s křepelkou ke žni . . .

Váš oddaný J. F.

Panu Jos. J. Davidovi v Hradci Králové!

Neznaje Vaší adresy, snažím se k Vám dostatí se touto cestou. Čtu Vaše jméno pod úvodem k „Shakespearovým vánocům a jiným povídkám” od A. T. Quiller-Couche, jež jste nám tak pěkně přeložil a vydal hned r. 1910. V úvodě tom píšete, že i z jiných knih „snad časem bude možno též českému čtenářstvu nejlepší podatí”. Taková poznámka zdá se nám slibem. Vámi vybrané povídky se nám velmi líbí, zvláště ono „Vypravování Gabriele Foota, loupežníka”, a rádi bychom si přečtli i jiné. Navnadil jste nás k tomu svým výběrem a svou jadrnou informační studií. Vydává se teď mnoho bezcenných nebo škodlivých knih z angličtiny (asi proto, že se na obchodních školách učí tomuto jazyku lidé, kteří pranic nemají s uměním!) a my, když už chceme čísti „nové” knížky, rádi bychom něco lepšího, podle návodu samého Quiller-Couche, jehož slovo uvádíte na konci svého úvodu: „Ať má povídkář o prá-

ci své jakékoli mínění, blaze mu, může-li si mysliti: Tato má kniha potěší toho a toho přítele, a smí-li položit jméno tohoto přítele za titulní list. Neboť i kdyby líbiti se (jak někteří počínají zastávat) nemělo nijak patřiti k jeho cílům, bude to vždy odměnou, a (ve špatnějších náladách) hned po spisovatelství volil bych býti lampárem, který jediný také klidivá srdečné „Bůh mu žehnej!“ za dlouhých zimních večerů.“

Sami si některá jeho díla objednáváme a míníme je překládati. Nebylo by však slušné, kdybychom Vám svých úmyslů nevyjevili. Považujeme totiž tohoto autora za Váš objev a tudíž jaksi za Vaši plantáž. Známe to z života Kolumbova a víme též sami co to je objeviti novou pevninu a pak se dívati, jak se Vám do ní nastěhují samozvanci, kteří svou dravostí nebo svými kapitály vypudí původní osadníky na hubené paběrkování. Neradi bychom této u nás velmi známé historii dodávali sami novou látku. Proto prosíme Vás, povězte nám laskavě, zda ještě o díle tomto pracujete, co již přeloženo máte, co hodláte ještě přeložiti? Též proto, že jest opravdu škoda při nynějších vydavatelských nesnázích, když tutéž věc překládají dva zároveň, nevědouce o sobě, zvláště pak když to jsou překladatelé vážní, kteří pracují s láskou, snaží se, by zachovali věrnost jak umění originálu, tak i své mateřštině.

J. F.

Přátele z Hradce Králové a z okolí prosíme, aby adresáta, živ-li ještě, s obsahem listu tohoto seznámili.

Ž dopisu příteli A. V.:

Všiml jsem si, že na černožluté obálce „Rozmachu“, v rubrice, u které jste Vy podepsán jako recensent, a jež jest nadepsána: „Redakce obdržela tyto knihy“, jsou uváděny též naše publikace pod heslem „STARÁ ŘÍŠE“. Prosím Vás snažně, nedávejte

to tam. Předně proto, že to není pravda, poněvadž žádným redakcím (tedy ani Rozmachu) nic neposíláme; pak, že to není k ničemu: nemá z toho nic ani Dobré Dílo, ani Rozmach. Ba Dobrému Dílu jest to na škodu: předně, plete se tím obecnstvo, neboť podle toho, jak jest to upraveno v č. 1. roč. IV., kdo si nevšimne oné dvojtečky, snadno se bude domýšleti, že kromě „Napoleonských dict“ a „Johanny d'Arc“ od Leona Bloy vydáváme též *Hromádky, Ústřední principy protestantské, Synodní výbory čsl. církve evang.* a podobnou literaturu, na níž, jak víte, přec jen náš skromný um nestačí. A pak jest to proti naší snaze o ukáznění vydavatelské práce, o „vyčištění kultury“. o to *oddělení*, jež provází činnost Stvořitelovu v prvním a druhém dni (DIVISIT LUCEM A TENEBRIS). Prosím Vás tedy, nedávejte to tam, a máte-li to přikázáno od vrchních Rozmachu, pokuste se jim to vymluvíti.

Vážený pane komisaři!

Příčiněním p. Hocha, zvěrolékaře z Telče, dostal jsem již obecní řád a proto Vám s díky vracím Váš exemplář. Co do Vašeho napomenutí, abych tak na Vás nekřičel, velmi jsem se tomu podívil, poněvadž jsem opravdu neměl nic takového v úmyslu. Byli jsme vedeni na školách i na vojně, bychom v jednání mluvili jasně a s řádným přízvukem, aby byla na zřeteli více věc, o niž běží, než nuance hlasu podle tónu společenského. Kdybych stáhl řeč (jako v lampě knot) na pološero důvěrné rozprávky, mohl bych octnouti se v nebezpečí nenáležité důvěrnosti s osobou úřední, a to zase by mně překáželo a od vlastního jednání odvádělo. Jestli však byla moje řeč opravdu o něco zvůčnější než s p. úředním lékařem, to proto, že se mi děje od správy obecní křivda, a o tom se nešeptá, neboť takové křivdy budou za čas samy křičeti, nebudeme-li o nich hlasitě teď mluvíti. Též nemohu přijmouti Vaší rady, abych se vynasnažil své právo v obci vymoci jinak než dosavád. Když

přicházím k obci a ke komukoliv ve věcech práva, užívám sice formule zdvořilé, jsou v ní slova „prosím“, „prosím Vás“, ale tím nijak neprosím o nějaké milosrdenství. Jsem totiž katolický křesťan a musím dbáti direktivy (v těchto choulostivých otázkách) obecně platné, abych se nezúčastnil nynějších sociálních bludů. Než bych se pustil těchto základů, raději nechávám všechno „běžet“, čekaje spravedlnosti odjinud. Tedy ještě jednou děkuje za půjčení, znamenám se v úctě

Josef Florian.

Remy de Gourmont v pošetilé, v nicotné knížce o Koních Dio-medových (Holka si tam uvazuje podvazek a koketně praví k jednomu hřebci: Což nejsem mystická?) na str. 51. má tuto větu: „Není třeba hledati Pravdu, ale před člověkem pochopiti, jaká jest jeho pravda.“ – U nás to tak zrovna myslí p. Karel Čapek, který jest doktor a časem též pracuje ve filosofii. A páni komisaři, úřední lékaři a všechen obecní zdravotnický rozum o vodě? Na těch místech „pán od pána není“, praví staročeské přísloví, a ani Pilát, praotec „státního důvodu“, když „patřil na Osobu“ a tak rovněž se octl na kluzké houpačce relativismu, nevěděl, co jest Pravda. A tak k utěšlivému posilnění jistoty všichni tito otroci míst sami lezou pod hůl, neboť ta jest jedinou pravdou o dvou koncích . . .

N Á V Ě Š T Í.

Titul nemá býti hádankou. Tedy A R C H Y, protože, jak vidíte, jsou to jen archy, nesešívané, neklížené, volné archy. Titul však má býti též klíčem k pokladu. Náš vede nás do Archy, v níž by bylo dosti místa k uložení a uschování všeho cenného, co třeba ze záplavy tisku shromáždit pro „učitele umělé“, pro učitele této kvalifikace, vystavené jim blahověstí: Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera.

Shromáždití arcí to nejlepší!

Přátelé, kteří s námi podnikají Studium podle nových lepších method k přirozené Synthese a ke konstantní jednotě, vždy Archy prostudují, rozeberou podle studijní látky a zařadí na jejich místo. Na j e d i n é místo jejich pokoje! Kdož pak dobrou četbu berou do rukou jen ve chvílích odpočinku, posečkají vždy, až se jim více archů nahromadí, dají si je pak zbrožovati ve větší celky podle příbuznosti obsahu, a bude se jim to lépe v ruce držeti.

Považte, Vy všichni, kdož trpíte „ohavností zpuštění na místě svatém“, jak by Studium okřálo, jak by v něm bylo pokojno, kdyby se z tiskového Babylonu odvedl takto Euphrat

(zúrodňujícího zavraždění), a kdyby vše dobré a milé z prací Ducha sbíhalo se jen v Prameny, Archy (či Kursy), a Dobré Dílo! Protože ve skutečnosti nic jiného není! Pohasla by sice paráda všelijakých těch roztodivných vývěsných štítů literárních hospod a krámků, zato by však vystoupily do pravého světla vlastní hodnoty duchovního zboží: méně by se psalo, více by se nad četbou rozjímal, méně by se vše „podporovalo“, více by se však vybíralo, více by se tříbila intelektuální chuť, a méně cenné věci propadaly by „do propasti nepaměti“ dříve, než, rozlezše se po národě, založí to neb ono jepicové období literatury, živořící od ůčerejška do zítřka, podle milostivé přízně pasoucích se housenek a ostatní havěti nynějších vzdělavců.

Amen k tomuto přání jen povede k obnovení Paměti, jež jest hloubkou člověkovou.

1. Archy v Adventě 1920.